

ב"ה

אין ליכט פון תורה

מקראות גדולות - תרי עשר

חבקוק

עם ח"י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

871

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשס"א לפ"ק

חבוקק א

א"ה משה אשר הזה חבוקק הנביא:

י עד-אנה יהוה שועתי

ולא תשמע אזעק אליך חסם ולא

תושיע: י למה תראני און ועמל תביט

א משה נבואתא
דא הנביא
חבוקק נביא: ב עד
אמתי יי אנה מצלי
הלא גלי הקדש קבילנא
הקדש על חטופין הלא
יורלא הקדש למצור:
י קמא אנה חני אנוסין

רשי

א (א) חבוקק הנביא. שנינו בסדר עולם נחום וחבוקק נתגבאו בימינו בנסדד ופסני שמנשה לא הית כשר לא נקראו על שמו שנאמר וידבר ה' אל מנשה ואל עמו: (ב) עד אנה ה' שועתי ולא תשמע. עד כתי אני משוער וזעק על חסם שנבוכדנצר ערשה לישראל ואיני מושיע אותם: (ג) למה תראני און. שנבוכדנצר הקים צלם צוהל כל מי שלא ישתחוו לפניו וישלחו אותו כאל בדניאל הוא אומר

א (א) המשא אשר חזה. מטל נבואתא מה שגשג וקיבל כרוח הקדש: (ב) עד אנה ה'. נוסף היה כרוח הקדש שנבוכדנצר עתיד למלוך בכיפה ולהיות מיר לישרלל כענין שנאמר שנבואתו כי הנני מקים את הכשדים וגו' (לקמן פ' ו') ועל זאת היה מתחלל ומתפלל: אזעק אליך חסם. אזעק למען חסם העשו לי ואיני מושיע: (ג) און. כזה והחם: ועמל תביט. עמל אז חתם מביט ואיך עומד: ויהי ריב

עמל אז חתם מביט ואיך עומד: ויהי ריב

רר"ק

א (א) המשא אשר חזה חבוקק הנביא. הנביא חזה לא ידענו דורו ולא משפחתו ובסדר עולם יואל נחום חבוקק נתגבאו בימי מנשה ולפי שלא היה מנשה כשר לא נקראו על שמו ונבואתו על נבוכדנצר על הרע שעשה לישראל מכל העמים והתגבא על הרע שיעשר פרס וסדרי לורנו באחרונה והחל להתרועע כנגד האל יי' על מעשה הרשעים שמרעים לישראל הצדיקים ומצליחם בדרכיהם וזהו בלשון הצדיקים שמדורו או אחר דורו כדרך נבואה על נבוכדנצר שעתידי למלוך ולרע לישראל: נראה כי בדורו החלה מלכות נבוכדנצר כמו שאמר כנגד אנשי דורו כי פלל פעל בימים ואמר: (ג) עד. חסם. פל' אנשי און שעושים לי און ואראה לפני ואהיה כבדאה אותה שלא

א (א) חבוקק הנביא לא ידענו דורו ולא משפחתו ויבא על מפתח הכשדים והחל לרע זה הנביא על לשון חסדי ישראל שהיו זועקים אל חסם מחמת נבוכדנצר: (ג) עד אנה. מלת אנה תמלא על זמן ועל מקום וככה מלת הלום כמו אנה חננו עולים שהעסם לאי זה מקום אט עולים: אזעק אליך. כועקת איש שנעשה לו חסם: (ג) למה. זה האון שעשה איש און. און ועמל

עמל אז חתם מביט ואיך עומד: ויהי ריב

עמל אז חתם מביט ואיך עומד: ויהי ריב

מצודת ציון

א (א) חבוקק הנביא. שנינו בסדר עולם נחום וחבוקק נתגבאו בימינו בנסדד ופסני שמנשה לא הית כשר לא נקראו על שמו שנאמר וידבר ה' אל מנשה ואל עמו: (ב) עד אנה ה' שועתי ולא תשמע. עד כתי אני משוער וזעק על חסם שנבוכדנצר ערשה לישראל ואיני מושיע אותם: (ג) למה תראני און. שנבוכדנצר הקים צלם צוהל כל מי שלא ישתחוו לפניו וישלחו אותו כאל בדניאל הוא אומר

א (א) המשא אשר חזה חבוקק הנביא. הנביא חזה לא ידענו דורו ולא משפחתו ובסדר עולם יואל נחום חבוקק נתגבאו בימי מנשה ולפי שלא היה מנשה כשר לא נקראו על שמו ונבואתו על נבוכדנצר על הרע שעשה לישראל מכל העמים והתגבא על הרע שיעשר פרס וסדרי לורנו באחרונה והחל להתרועע כנגד האל יי' על מעשה הרשעים שמרעים לישראל הצדיקים ומצליחם בדרכיהם וזהו בלשון הצדיקים שמדורו או אחר דורו כדרך נבואה על נבוכדנצר שעתידי למלוך ולרע לישראל: נראה כי בדורו החלה מלכות נבוכדנצר כמו שאמר כנגד אנשי דורו כי פלל פעל בימים ואמר: (ג) עד. חסם. פל' אנשי און שעושים לי און ואראה לפני ואהיה כבדאה אותה שלא

עמל אז חתם מביט ואיך עומד: ויהי ריב

עמל אז חתם מביט ואיך עומד: ויהי ריב

פתיחה לספר חבוקק

חבוקק הנביא האם גביאות ארץ דער מכלה פון מלכות בבל דאס און ויאי ויעלין קומן די מלכי מדי ופרס און וועלין זיי איין נעמין פאר דעם שלעכטם וואס ויאי האבין גיטוהן צוא דיא ישראל. דאס ויאי האבין חרוב גימאכט ירושלים און האבין פאר שריבן דיא ישראל גיין בבל. ער האט אויס גיגראבן איין גריבעל און האט ויאי אריין גישמעלט און איר און האט גיגאנט און וועל פון דאנן גיט ארויס גיין ביה הקב"ה וועט מוהן און מושע און די רשעים וואס האבין חרוב גימאכט ירושלים מיט דעם בית המקדש די מכלה פון בבל איז גיווען צוויי און פופציג יאהר נאך דעם חורבן ירושלים. - דער נביא חבוקק איז גיווען אין דער צייט פון מנשה בן חזקיהו.

משלי חכמים

א (א) חבוקק הנביא. שנינו בסדר עולם נחום וחבוקק נתגבאו בימינו בנסדד ופסני שמנשה לא הית כשר לא נקראו על שמו שנאמר וידבר ה' אל מנשה ואל עמו: (ב) עד אנה ה' שועתי ולא תשמע. עד כתי אני משוער וזעק על חסם שנבוכדנצר ערשה לישראל ואיני מושיע אותם: (ג) למה תראני און. שנבוכדנצר הקים צלם צוהל כל מי שלא ישתחוו לפניו וישלחו אותו כאל בדניאל הוא אומר

א (א) חבוקק הנביא. שנינו בסדר עולם נחום וחבוקק נתגבאו בימינו בנסדד ופסני שמנשה לא הית כשר לא נקראו על שמו שנאמר וידבר ה' אל מנשה ואל עמו: (ב) עד אנה ה' שועתי ולא תשמע. עד כתי אני משוער וזעק על חסם שנבוכדנצר ערשה לישראל ואיני מושיע אותם: (ג) למה תראני און. שנבוכדנצר הקים צלם צוהל כל מי שלא ישתחוו לפניו וישלחו אותו כאל בדניאל הוא אומר

עמל אז חתם מביט ואיך עומד: ויהי ריב

עמל אז חתם מביט ואיך עומד: ויהי ריב

וְיֵשָׁר וְחָמָס לְנִגְדֵי וַיְהִי רִיב וּמִדּוֹן יֵשָׁא:
י עַל־כֵּן תִּפּוּג תוֹרָה וְלֹא יֵצֵא לְנִצָּח
מִשְׁפָּט כִּי רָשָׁע מִכְתִּיר אֶת־הַצְדִּיק
עַל־כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מֵעֵקֶל: ^ה **רְאוּ בְּגוֹיִם**
וְהִבִּיטוּ וְהִתְמַהוּ תִּמְהוּ כִּי־פֶעַל פֶּעַל

בימיכם

ה'א פסוק חסד: עקרים מ' ט"ו

רשי

מחרי קרא

ומדון ישא. וזה הרשע הנכבד ריב ומדון הוה ומתקיים ומללתי. ויהי. ויתקיים אותו אשר ריב ומדון ישא כן תרגם וינקט: (ד) על כן תפוג תורה. על זה מישאל רואין הנלחתי שלו תפיג ותעבור תורה מהם וישמעו לו וישתחוו לללם בזקקת דירא: ולא יצא לניצח מושפט. הדת לאמתו: מכתיר. סיכב כמו לכירי כגון כתרוני על כן עושה לישראל שד חסם לסיכך. תהלהת תהורה ומשפט מישאל שאינן יכולין לעשות כדארי: כי רשע מכתיר את הצדיק. נבוכדנצר הרשע סיכב את ישראל כבדו ככתיר החסיד את הראש שהוא הנלה את ישראל עלש גליות. גלות והתקיים גלות וכניה גלות צדקה ושרא את בית הבקוש: על כן יצא משפט מעקל. ע"כ ישראל עושים משפט מעוות שהם לא יכולים להסיב: (ה) כי פלל פלל בפיכס. פלל שם דבר הוא לא

נבוכדנצר מלכא עבד צלם ודחת רוסית אפין שתין פתיה אפין שית אוקמה בבקעת דורא בדינת בבלי ואמר וכל גוי וזמא תחלקו ומתקדן לצלמא די עדתה וקן לאו בה שעתא תהרסין לנו אתון נורא ויאלהא דיי שובנינו וכן דיי והואל וקן אגוסין בכך לבת אתה כענישן בכך אם הם עובדים לצלמא: ועמל תבוס. עמל וינע שהוא עושה לישראל אתה כבוס ואין אתה פורע ממנו: ושרי וחכס לגנדי: שאני רואה במדין שדו חסם שהוא עושה לישראל: ויהי ריב ומדון. הוא נבוכדנצר שהוא קם להיות ריב ומדון לישראל: (ד) על כן תפוג תורה. ומשפט מישאל שאינן יכולין לעשות כדארי: כי רשע מכתיר את הצדיק. נבוכדנצר הרשע סיכב את ישראל כבדו ככתיר החסיד את הראש שהוא הנלה את ישראל עלש גליות. גלות והתקיים גלות וכניה גלות צדקה ושרא את בית הבקוש: על כן יצא משפט מעקל. ע"כ ישראל עושים משפט מעוות שהם לא יכולים להסיב: (ה) כי פלל פלל בפיכס. פלל שם דבר הוא לא

רדיק

הס קס דבר שכולל לכל דבר עון וכלל חטאת אשר יעמל האדם כי הוא קין ועמל ויגיעת ריק ומלת למח תשת בעבור חטאת ולמה עמל תבטו וקעטס איך יוכל לאדם לעשות און ועמל במקום ממלכת. ועטס ישא איבד או ישא ראש. ויפת אמר ויהי איס ריב כמו ואני תפלל: (ד) על. הפוג. כמו ויפג לבו כל זמן שאדם חי דופק לבו בקרב: ובכטעם שאמרו לו ויפג היורש לבו ולא דפק כי נכחל כמו אל תהני פונת והעד ותחי רוח יעקב אביהם ועטס תפוג תורה תדם כחילו אין דין תורה בעולם: מכתיר. סיכב מגזרת כתר שהוא עגול ויפת אמר כי רשע מכתיר עס ועתה החל נבואתו: (ה) ראו בגוים והביטו. אס

אבערס מן תארץ גם אתה תבוסם היגמל שעושים ואין אתה משלם גמולם וכן אמר דוד עמל וכנס תבוס וכל זה להודיע כי ה' ית' מלכותו כמשה בני האדם לא לשוב אם לרע ואחר שכן הוא איך מוריד להם: ויהי. לגנדי מי שישא אלי ריב ומדון וכן בפרשים ריב ומדון האריב. ישא ויסבל ישראל: (ד) על כן. לפי שאין אתה עושה דין ב'רשעים' תרפה התורה ותחלש כי רבים טרפים ידיהם מבעל לפי שרואים הצנחת הרשעים ורעת הצדיקים: תפיג. ענין רפיות וחלישות וכן כל אשר בשרשו: ולא יצא לפי שהם רואים שלא יצא לנצח משפט הרשעים: כי רשע מכתיר את הצדיק. מקף אותו להרע לו תמיד כענין כתריו את גבויון: על כן יצא משפט מעקל. על כן אמר כי המשפט מעוקל ומעוות וכתי' על כל פטר לא נפיק דינא כיון: (ה) דארי.

הנלדק וזה עדכר הנכח על דבר נבוכדנצר שהרג חסידים

מצודת ציון

וגם כהא גמול תשלומין ואורחם ממלכת הלוים הנפרע מהם ולכן אמר למח תשת בעבור חטאת ולמה עמל תבטו וקעטס איך יוכל לאדם לעשות און ועמל במקום ממלכת. ועטס ישא איבד או ישא ראש. ויפת אמר ויהי איס ריב כמו ואני תפלל: (ד) על. הפוג. כמו ויפג לבו כל זמן שאדם חי דופק לבו בקרב: ובכטעם שאמרו לו ויפג היורש לבו ולא דפק כי נכחל כמו אל תהני פונת והעד ותחי רוח יעקב אביהם ועטס תפוג תורה תדם כחילו אין דין תורה בעולם: מכתיר. סיכב מגזרת כתר שהוא עגול ויפת אמר כי רשע מכתיר עס ועתה החל נבואתו: (ה) ראו בגוים והביטו. אס

תבוס. ענין הפסלות: ושרי וחכס. גול ועוסק: ויהי. ר"ל מתקיים ודוגמא להי מלכך אלוה (השם י"ג) מידן. מל' דין ומידיה: (ד) תפוג. ענין רפיון והפלות וכן שפלות: והלכות (הנלים ל"ח): מכתיר. מנכס ככתר המכבד כל הלאה וכן לכירי כגון כתריו: (סס כ"ב): מעוקל. ענין עקום כמו פלחנות מעקלנות

ומן רב כל ימי ממלכתו כי לאמריו הכל לפי התקנה ואין משפטם: כי רשע. על כי י"ג מכתיר את הצדיק להלך לו בכל עבריו כי אף כי חטאו יגמלם כהענין ההם לנדיקים לעולו: על כן. בעטו זה עקרים את המשפט ואלו עשוה על כל היוסר כי חסידים שאין דין ואין דין (ואף כי חטאו ויבטי' נכרם מהם תחלקן שהם נכס משלי חכמים

דעם אמת או דער שר האם יוא ניהקעם זיין שיינען און בעסין און ער וויל אים גיט הנהלן. אבער ד' פקדונש קען דאס גיט אנגיין צום שר. ווארום דער שר וועט אויף אים גיין ווערן. ביא דער דער חבוקא און אויף אים גיין ווערן. דאס געשרייען עמליקע קאל פאר הקב"ה ער וואל אים העלפן פון זיינע שונאים. און הקב"ה האט אים גיט געגעבען און גיט געהאלפן. האט ער גיטאנס פאר הקב"ה שוועת ואל תשפט אף האב גיט געשרייען צוא דין און פון האקטם געווען פון שיינען גיט געווען. ווארום אז דין וואלסם פון שיינען גיטאנס. וואו און אז דאס געלויבט דו זאלסט מיר גיט האבן געהאלפן. אדער וועגן זיינע תהנות אויף מיר. אדער וועגן דא אויפגעבן האט די גענעשטן סתן:

פאר קריממער משפט בליקר וייל עס וועט זיך נוס ור מאקסט בגללן דעם נבוכדנצר דרום וועלען

**בְּיָמֶיכֶם לֹא תֵאֱמִינוּ בְּיִיָּסֶפֶר: 1 כִּי־
הִנְנִי מֵקִים אֶת־הַפְּשָׁדִים הַגִּי הַמֶּר
וְהַנִּמְהָר הַהוּא לְמַרְחָבִי אֶרֶץ לְרִשְׁת
מִשְׁכָּנֹת לֹא־לוֹ: 2 אִם וְנִזְרָא הוּא מִמֶּנּוּ
מִשְׁפָּטוֹ וּשְׁאֵתוֹ יֵצֵא: 3 וְקָלוּ מִנְּמָרִים
סוּכִיו וְחָדוּ מִזֹּאבֵי עָרֵב וּפְשֻׁ פִּרְשֵׁיו**

אֶהְרֹשׁוּהוּ אֲרֵי עֹבְדָא
אֶהְרֹשׁוּהוּ אֲרֵי עֹבְדָא
הַיִּמְנִינִי אֲרֵי יִשְׁקָעוּ
לְכֹן: 1 אֲרֵי הָא אֲנָא
מִקִּים יֵת פִּסְדָּא עֲמָא
מִזְחָא וְקָלִי לֹא דִאֲוִי
לְפִתָּא אֲרֵי עֲמָא פִּתְחָא
קָרִינִי דִלְיָה:
יִשְׁתַּנְּגִי וְיִחְלִינִי אִינִן
מִנִּיה דִּינִיה וְנִזְרָהִיה
נִפְקִין: 2 וְקָלִי לִינִי
מִנְּמָרִים סוּכִינִי

מהר"י קרא

רש"י

שהנני בן"ה והוא לשון עושה שומר אומר אובל: לא תאמינו
כי יוספר, אם יוספר לכם דבר שאספר לכם לא תאמינו שיבא
אם לא תראו בעיניכם: (ו) כי הנני מקים את הפשדים, כשדים
שהם שפלים ונבזים מכל האומות וכן הוא אומר הן ארץ כשדים
זה העם לא היה אשר יסדה לציון: הנני המר והנמהר, שיחא
מר לישראל ונמהר לבא על ישראל: לרשת משכנות לאו, לרשת
משכנות ארץ ישראל שאנו שלו: (ו) ממנו משפטו
ושאתו יצא, נבוכדנצר מלכו עשה משפטו לישראל:
(ח) וחדו מואבי ערב, שיהיו מחודדים מלחמתו יותר ממואבי
ערב שואבי בוקר מצפים למרדף בבהמה ואינם מורחים
אדם לפי שבוואר ואיתו מוסלת ואם לא מרף כל היום ובערב
יעופפו וימחרו לבא כנשר שבעוף וסמך לאכול:

רד"ק

אמר כנגד ישראל ראו בניו והביטו כי מה יצא להם המשיחות:
והחמור תמור, הכפל לחזק התימה לרוב מעשה דרע שיעשה
נבוכדנצר והחמור מכנין התפעל דינו והתחמור ות' התפעל
נבלעת ברגשת' חרש: כי פעל פעל בייכסותו לעז כי בודד
מלך נבוכדנצר והפועל דא חשם יתברך ופעל שם: כי יוספר,
לכם הפעל תרע וחקשת ולא תאמינו: (ו) כי הנני, דבר הנביא
בלשון חשם ית': ותנמהר, נמהר במעשיו לא יושל בה יעש'
וכן ולבב משהרם יבין לדעת: (ז) איום ונורא, תאר בענק
אימה: ממנו משפטו, כי לא יספר לעזות עם אחר כי ממנו
יצא משפטו שיעשה בעמים וכן שאתו שיתנשא על תננים:
לעת ערב יצא למרדף: ופשו פרשיו, ירבו פרשיו כמו שפירשתי

מצודת ציון

(שופטים ט'): (ס) כי יוספר, אם יוספר: (ו) מקים, ענין
רוממות: המר, מן נסס ו"ל לכזי: והנמהר, מלשון תכונות:
משכנות, מקומות שוכנים שם בני אדם: (ז) איום, מל' איום
ופחד: ושאתו, מלשון תכונות: (ח) מנמרים, שם
חיס קלה מביזין: וחדו, ענין טמון ותכונות כמו כחוד דוד
(שופטים ט'): ופשו, ענין רבי כמו כי תפשו (ישיע' ג'):
פרשיו, הם רכבנים לרכוב על הסוסים: (ח) מנמרים, מלשון עופים

(תהלים כ"ב): (ה) לא תאמינו כי יוספר, זאת לכם,
אשר אני מקים את הכשדים העם אשר לא היה כדי
להכרזות כמו שכתוב (ישעיה כ"ג) זה העם לא היה הם
אחת מנ' דברי' שהקדוש ברוך הוא מתחרט על כריאת' ועתה
יקום ויהיה מר ונמהר לרזן וללכת למרחבי ארצות כל
הננים: (ז) ממנו משפטו ושארו יצא, ממנו שופטים
ממנו מלכים המטילים תמא ואימה על הכל: משפטו,
(יושע'ט"א כלע"י): (ח) ופשו פרשיו, רבו פרשיו:

הוא רבב וסודף אפילו אדם אם הוא מוצאו: ופשו פרשיו,
אבן עזרא

שמעתם כזאת: וההבדו, מכנין התפעל והשלם והתחמור
כי תמה שרשו: כי פועל פעל, השם ביימים ואחר
שידוע הוא שהוא פועל הכל לא הזכירו: (ו) כי, והנמהר,
שמן לו מתעבת כהונן רק יעשה דברו במהירות וכמוהו
ולבב ממהרים: (ז) איום, ושאתו, מגזרת כליאות:
(ח) וקלו, מואבי ערב, בתחילת הערב יאל לערף:
ופשו, התפססו, ויפת אמר מגזרת תרגום ארמית ואין לו

(ח) וקלו, וחדו, ענין חדוד וחרפות: מואבי ערב, כי זאבים
מצודת דוד

הנפשה בעכו"ם אלו על אלו והכינו ממשלתו והלחזן שלו ומתמנהו
ממך ממך כי אין להפריך לחזון כל סכס"ס לגלחון שלו: כי פועל
פועל, כי דבר לחזון של תהיה ביימים ומתלא תחמור אלו כי
סן דמתי לא תאמינו אם יוספר כי הוא דבר הילא מייקס הסכס
שקבא להאמינ: (ו) כי הנני מקים, ר"ל משפלותה אקים את
הכשדים שהוא גוי מר נסס ואזכרי ונמהר במעשיו מעלי ישוב הדעת:
למרחבי ארץ, בכל מרחב כעולם ילך לרשת מקומות שאינם שלו:
(ז) איום ונורא הוא, סוף עם מאוים ומשחד את הכבדות: ממנו
משפטו גוי, המעשם שיעשה בעכו"ם ויכילת המתמלה שיהיה בו
בגמלתו: וחדו, הכשדים עלמם וחדו שנים למרדף סרף נמהרות:
פרשיו, פרשיו, פרשיו מתרבים ככל יום

פירוש ע"מ

צו ריא ישראל ראו בניו והביטו ותחמור תחמור וקדמ
איר ישראל צווישן די פעלקער אונ קוקט אונ מוט
איהר פר וואונקערין און דר וואך פי פועל פועל ביימים
דען איין ווערנע ווערנע גאט אין אייערי טעג דאס
איר וואלט עם גיגלייבט ווען עם וואלט איהר
דר צייט גיווארן אונ איר וואלט עם גיט ווען, אונ
דס איז דר וואך: (ו) פי הנני מקים את הפשדים דען נון
איהר וועל אויף שטעלן די פשדים חתי הכר והנמהר
דס איז איין בושער אום דער בארימדיג פאלק אונ
איין אייניקדיג פאלק הוועל לפרחבי און נסס ער גייט
צו דער בריים פון אלע לענדער לרשת משכנות לאו

צו יירשין אעלעקע רואונג ווס ווען גיט ויין: (ז) איום
ונורא הוא דאס פאלק איז מואבי אונ פארקמב
ממנו משפטו ושארו יצא פון איהר גייט ארום ויין
פירעניות אונ ויין מורא (פירקור פון דא פשדים
גייען צוים גבורים אונ הארין וואס ווארפן וייער
מורא און אלע פעלקער): (ח) וקלו מנמרים אונ
וייער פערר ווען גייער אונ גייער וייער פון דר
לעקערטין וידי סאבי ערב אונ ווען ווארפער פון
די וועלף וואס גייען ארום ביי נאקב צו פר ציקין
דען דר סדר איז דס די וועלף גייען ארום ביי נאקב
ופשו פרשיו אונ וייער בייקער קערין ויף ופרשיו פרח

חבוק א

תרגום

וּפְרִשְׁיוּ מִרְחוֹק יָבֹאוּ יַעֲפוּ כְּנֶשֶׁר חֵשׁ
לֹאֲכֹל: * כָּלֵה לְחֶמֶס יָבֹא מִגִּמְת
פְּנִיָּהִם קָדִימָה וַיֵּאֱסֹף בַּחוּל שָׁבִי:
וְהוּא בַּמַּלְכִּים יִתְקַלֵּם וְרוֹנִים מִשְׁחָק
לֹא הוּא לְכָל־מִבְצָר יִשְׁחָק וַיַּצְבֹּר עֵפֶר

וּפְרִשְׁיוּ מִרְחוֹק יָבֹאוּ יַעֲפוּ כְּנֶשֶׁר חֵשׁ
לֹאֲכֹל: * כָּלֵה לְחֶמֶס יָבֹא מִגִּמְת
פְּנִיָּהִם קָדִימָה וַיֵּאֱסֹף בַּחוּל שָׁבִי:
וְהוּא בַּמַּלְכִּים יִתְקַלֵּם וְרוֹנִים מִשְׁחָק
לֹא הוּא לְכָל־מִבְצָר יִשְׁחָק וַיַּצְבֹּר עֵפֶר

מהר"י קרא

קמץ בוי"ק קמץ בוי"ק

רש"י

(ט) כלה לחם בא. לישראל: מנחת פניהם קדימה. שיבת פניה
לכא על ישראל [כבו] רוח קדימה. מפרשי כנכת פניה. דוגמת
פניהם: כלומר שיבואו בכנסי ויעמים שיהיו פניהם דומות לרוח
קדימה חרישית: ויאסוף כחול שבי. של ישראל: (י) והוא במלכים
יתקלם. בדבר זה ויהי משובב שכל הממלכות תחת ידו וכן
הוא אוכל ביריבה והיה הגוי והממלכה אשר לא יעברו אותו
את גבולו ודבר כלך בכל ואת אשר לא יתן צוארו בעול מלך
בכל בחרב וכרעב ובדבר אפקד על הגוי ההוא נאום ה' עד
תבוא אותם בידו: ורונים משחק לו. שאיבתו מוחלת על כלם.
הוא לכל מבצר ישחק. לפי שיצבור עפר ויעשה חל גבוה מן

מליה כרוכ היילותיו כל אחד נושא משא עפר והרי הוא כוללה כי כולן מתורגמות ויצבור עלה מליה ואף הוא לשון

רד"ק

נפישו עפר. וינתן תרגם וירבין פרשתי: חש לאכול. כסתר
לעוף על החלל שיראה כרחוק והנשר עוף גבוה משרא השיפת
ומכרר לעוף לפיכך ובר הנשר. ויהי כנשר דמאס: ימיל: פי'
קדמה: (ט) כלה לחם. לעשות חכם יבא: מנחת פניהם
קדימה: פי' אצ"ל כן הגמיואני נא אמר יבא בעשות פנים כאלו
רוח הקדים שראי יזה הקשה פניהם והמפרש פי' נכה פנים
יבן ה' בקל אפיהו וה' לא היה נכה פניהם מורה אלא שערב
כי הם בכנס את ארץ ישראל פניהם למעבר כי בכל כורה לא"י
אלא אם יתפרש קדימה בדרך הרמיון כאלו אמר קדימה כלומר
גבא פניהם יהיה בעות פנים כבו רוח קדים שראי עות:
(י) והוא: יתקלם. לענ לחם וכן יתקלמו בך ולפי שיתמיד הלעג
כעפר וילבדה וכנוי הה"א לעיר בצורה שחרי ובר מבצר והיא עיר בצורה. או פירוש ויצבר עפר למאורח חתפירות אשר סביב

מצודת ציון

ופניהם: חש. ענין מיהרה כמו כסתי. ולא הכמהמההי (מלכים
ק"ט): (ט) לחם. ענין טעם: מנחת. ענין המהמה והמחשק
ואין לו דומה והתכן סתם מלשון הגמיואני נא (לכתיב כ"ד) וכמו
שנלש ס"ף שחוק לנלשם כ"ט כי כסתי טעם (מלכים כ"ו)
ולכתיב כ"ט: שחף כל (לכ"ט) כן כסתי מלת גמל שחוק
לכתיב: (י) יתקלם. ענין לעג והכול כמו לקלם חתן (ויחזקל
ס"א): ורונים. שדים. כשחק. מלשון שחוק ולעג: ויצבר. ענין
לחומלם: ויאסף. מלכך שבי הכנסה כחול הים ולא יאסף מלוגים
לכונסם כתיבן נשאל ורונים: סמה לו נשחק. כי יתולן כסם בדברי גדף:

פירוש ע"ט

יבאו און ויינע רייטער קוקען פון ווייטען יעשו כנשר
חש לאכול זיי שוועבן אזו ווי איין אדלר איילט און
שוועבט צו עסן: (ט) כלה לחם יבוא נאר דם פאלק
קוקט צו גינען מנחת פניהם קדימה דאס גילוקמינג
פון וייער ווילן איז נאר קיין מורח זייט פון וואס
צו ענין: נאמן זיי אהן פרגענגין דם רובגן גאספ כחול
שבי און דר גבולדנצער נאמילט איין גיפאן גנע אזו
פיל ווי נאמיר: (י) והוא במלכים יתקלם און ער שפעט
אין מלכים ווינען כסחק לו און הארין ענין איין
גישפעט צו אים פלוקר ער האלמן וייער גבורה פר
גישעט ווא ללל כסדר יתקל ער שפעט צוא אלע

מִיָּמֶה מִלְּמַחֲמֵהוּ בְּעוֹבְדֵי בִישׁוּם לֹא אֶסְפֵּק לֹא בְּעִבְרִי לִיאוֹת שֶׁקֶר הָיָא נָדִי קִדְמָה וְלִמָּה

מהר"י קרא

ומגדל בניו ושיפוטו משפט לנרדקו וסביצות מרגלותיו חומה ומכירהו הדיקו הפער מליפול: (יא) אז חרף רוח. אז מרגלותיו הדיקו נלחם ופערות עליו רוח אשמה ומתו והרוח זו כחו לנלחם. הכח הביא היה עות לנלחם ואומר אלהי עשה לי כל החל הזה. אמר הנביא ואתה למה תהיוס לכל זאת: (יב) הלאו אהיה מטרם ה' אלהי הדיושן יבא פתוח יב קצבול אב נחום אלהי מחייתו

הסופרים שבמקרא הוא שכינה הכתוב וכן והפחתם אור
הסופרים זה פירושו הלא אתה אלהי מקדם קדושי אל
העמדתו לזה אלא לשפיט את המורדים כך ומכל מקום כל זה

יד"ב

[illegible]

כָּן מַלְלֵנוּ. (ג) שִׁחַח עֵינַי. אֲנִי שֶׁאֵתָּה פֶּהוּר עֵינַי שֶׁלֹּא

מצודה דוד

שקולת רב דבשם וכן היה בזה יבור עשר כרכה לעשות תל
גבולות מול העללה ומשם ילחם עמי ויכרם: (א) אל ארץ חרות
ויהיו עמנו כעל מלחמה מלפני דעמי וישכנו כן כלמתי וילכש
ויעלמו אז הכה הכתוב כי הוא יחיהם לעלמי כי הכושר של
העמית ואלו הן על כל אלה כי יודע הוא בעמנו שלא ישרו עמיתו
עמיתו: (ב) הלא אחת ספק. כי ידענו שחכם מעולם אלה
הכל שחם אורח שמועז כן משפט ומהם קור עולותיו אלה
החכמה שיהיה כל ידיו כי בודאי כל יום יום: (ג) חסדו ויחיה

סוף פ

דס האט ער אפ געגעבן צו זיין נאטא און האט געזאגט:
 "זיין נאטא האט איר היידענישע געצין האט אים
 געהאלפן דרום: "יב) נאטא דר נביא צו נאטא ווארום
 אאקסאדא און דעם אלימן שוויגן. הלוא אהא מקדם ה'
 אהא. קרשי' פר וואר דו ביקסט דאך פון לאנג אן מיין
 הייליגער נאטא דרום בעט איר דיר לא נכות לאמיר
 גיט שטארבן אין זייער הענט (איר טייסט וואל) ה'

עַמִּי לֹא תוֹכֵל לָמַח תְּבִיט בְּגוֹלִים
תַּחֲרִישׁ בְּבֹלַע רִשָּׁע צְדִיק מִמֶּנּוּ :
יִתְעַשֶּׂה אָדָם כְּדָגִי הַיָּם כִּרְמִישׁ לֹא־
מִשָּׁל בּוֹ : מוֹ כִּלְה בַּחֲכָה הָעֶלְה יִגְרֶהוּ
בַּחֲרָמוֹ וַיֹּאסְפֶהוּ בְּמַכְמָרְתּוֹ עַל־כֵּן

בַּיָּא חֲסִידֵי בְּנֵי־הַיָּם : כִּדְמוֹת חֲמֵלָה וְכִמְעַל פֶּסֶל : וְכִמְעַל חֵלֶם : עֲשִׂים ג' :

והביט, כמו ולהביט אל עמל: צדיק מסנו. שהוא
מסמא את עיני לדקיקו: (יד) והעשה אדם. לפני
הרשע הזה הפקר כדני הים שכל הרולה לזוד לזה מהס:
(מו) כללה בחכה העלה. כל האדם זה הרשע העלה
בכחה שלו: יגורוהו. לשון אגרה בקציר (משלי) ויגורו
ליכנס בתוך תרמו: ויאספיהו בכמרתו. כמו כן הם שבחים

אבן עזרא

טקור עינים שלא תראה ברע והכיל"ת הסר והוא כמו
ואל תראה ברעתי: והביט. שם הפועל: אי עמל
לא תוכל. ומדך הכמתך ואומנתך כי לא תוכל לסבול
מרוצ קדושתך ותחזקותך דבר שהוא הפך לגדך וזה
שחמך תביט אחרי כן שחמך והביט אל עמל לא תוכל כפי
מחשבת בני אדם שיתמהו איך תהיה על זה כי אין בדרך
החמך כלל רשע לדיק ממנו ואם לא יהיה לדיק גמור על
כן כתב על משמתי אעמודה לכל ואפסה לנקמתך ולשועתך
אקום: (יד) והעשה. הנה האדם בעצמו בראת זה
העולם השפל נחשב כדני הים בהם מותרין לאכול וכל אחד
שולע קטן ממנו והנכון שאין להם טעם: (טו) כללה בחכה.
כמו ממכורות: יגורוהו. ויקבלוהו כמו יתגוררו ויטורו כי.
וחרמו כמו רשמו משעת חרמים: על כן ישמח. שיקח

במכירתו בחכמו ולפי שהמשיך בני אדם להביט ונבוכדנצר לצייד
בניקור מהמנהג כי החי נקרא בצ"ח והיו בשוא ופחה ונבוכדנצר העבר העבר: ויגורוהו. ויאספיהו כמו יגורו ויטורו: ויגורוהו. על כן כשהוא

מצורח דוד

דבר רע ולא תוכל להביט אל דבר עמל ומה אם כן תביט ומשנים
במנהג לית להם מעטלה ומכזה ומה תחריב בעת שהרשע משחית
את הדיק ממנו וכאמך אם תאמך חסד יבדלך למה תסחוט בידו
הלא כפי"ס הוא טוב ממנו ויהי ק"ך אם כן לפיכך משהוא כלומן
אחר לא על ידו: (יד) ויעשה אדם. למה הפקדתו על בני אדם
כדני הים שבהם מופקדים לכל וכדכחם האדמה שאין יי מושל בו
למנוע מיד הנהגה לקחתו: (טו) כללה. כל אכזי האין מעלה בחסם.
ולפי שהמשיך לדני הים אחר לאין הטפל כדני הים שבעלים אחרים
כפי הדרכ ע"ש: על כן. הכליל ונעמו מלאתו לו יבטח ויניח

פירוש ע"מ

קדש לא מושל בו און גליוה ווי דם וירדמונג פון דר
עדר ווס קיינער גיוועלטיגט גיט אין דעם צו מצייל
וויין עס פון דעם וואס וויל עס האפן אזו האקטו
הפקר גימאכט פאר איהם אלע קעגנשאין: (טו) גיה
בחה העלה אלע לייט האט ער און גיבאכט מו"ט דר
ווענדע אזוי וויא וויא האפט פויש ייטהר ביהמי ער
הט ווי איין גימאכט אין וויין גען באפאדע ביימיה
און הט ווי איין גימאכט אין וויין האפונג דאס איז
אויך איין גען גי' בו יאפט וויי דרום מוט ער ויה

מהרי"ק קרא

שחריבין את ביתך ומגלן את עמך: החריש בבלע רשע צדיק
מסנו. אתה שותק ומחריש על שמשחית נבוכדנצר הרשע את
ישראל שהוא צדיק מסנו: (יד) והעשה אדם כדני הים. שכל
הגדול מחברו בולע את חברו. כמו כן בולעים כשרים את
ישראל שנקראו אדם שנאמר ואנה צאני צאן ברעתי אדם
אדם: כדכס לא מושל בו. שלישי שאין מושל עליהם לשיך
כל אחד ואחר אוכל את חברו: (טו) כללה בחכה העלה. כמו
שבעלים דנים בחכה: יגורוהו בחכמו. שמושך את הרגים

רד"ק

תוכל לראות רעיו אתה טוב וכוונתך באישים וכואם ברעים ולא
יאת דך שהראה רע והיבס אל עמל כלומן שתמול עושי רע
הנחם לטות רע וסגס אל הכול לבולר דבר שהוא הפך
לדברך וטובך וכן אמר דוד לא יגורך רע א"כ אני תכה לפת
תבים. בוגרים והם הכשרים המריעים לישראל: החריש. כי
ישראל אפי' שהם רשעים צדיקים הם מנבוכדנצר ועמו ואיך
תחריש שהם יבלעים וישחיתוהו. ואולי צדיק כמנו בולע צדיק
גמור אין בולע: בבלע. בבית כללע את הקודש בלע. בראת
רע. בלא ב' ורא' שהחבירו ברי"ח ב"ע כמו ואל ארעה
ברעתי ספרו השנה כי נדע לנו מפי הסמכות כי זה בראת
רע וכל ישיגה בראת ברע וכן ויא המסכת דקסאה דישעיהו
בראות ברע הנינה דתרי עשר בראת רע וחד פסוק סימן לא
חליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בשבוב: (יד) והעשה.
עשית בני אדם לפני נבוכדנצר כמו הרגים אשר בים שיצור
אדם אותם לרוב אין מונע אפי' תנערים יצורו אותם בחכה או
כמו רמש האדמה והם תשריצו הקנפים שיתפשו אדם מהם
בכח שירצו כי אין מושל בו שימנעוהו כן עשית בני אדם הפקר
לשני לו הרשע: (טו) כללה בחכה העלה. כל העולם העלה
במכירתו בחכמו ולפי שהמשיך בני אדם להביט ונבוכדנצר לצייד
בניקור מהמנהג כי החי נקרא בצ"ח והיו בשוא ופחה ונבוכדנצר העבר העבר: ויגורוהו. ויאספיהו כמו יגורו ויטורו: ויגורוהו. על כן כשהוא

מצורח דוד

מלשון יסוד: (יג) עמל. דבר שאינו הנון: תחריש. תשמוק:
בבלע. ענין שסחפה כמו כלע ה' (אויכב ב') (יד) כדכס. הם
בדיים קטנת קלרי הדגל כמו דגם האדמה (כדכסות י'):
(טו) בחכה. שם כלי לדיים כמו תמנך לוימן כמח (לזכב ע'):
העלה. מלשון עליה: יגורוהו. ויעלוקים כמו אגרה בקציר (משלי)
(י) בחכמו. בכמרתו. ענין פת וסגס כמו משעת חרמים
(ומתקל כ') וכמו וטורו ממנו (שעמי י"ט):

מ' חס' ט"ח חכמה: יגורוהו. מלשך את הכל בחרמו: ויאספיהו.

בן חתני ואיין: טו על
בן מדבא לנגיה ומסיק
בוסמין לסקנותיה ארי
בהון טב מיכליה
ושדותיה מטעמא:
תעל איצין ילשה
משרותיה בהדריא
לאוספא עקמין ולא
בתים: א אר נביא על
משרתי אגא קאים
גהיה משמש על

מצור

רע

ממגורות (יואל א'): (מז) יובח לחרמו. לע"א שלו
שהוא אומר שהיה כובשת הכל לעיו: בהמה. כמו כהם
כשלים: בריאה. שמיה: העל כל יריק חרמו.
יש תמיות הרכה המתקיימות כמו הנגלה נגלית. דמלי
(שמאל ה' ב') הרוח אתה (שם ב') ע"ו יחזקאל ה')
(הנראה כעניין של על ג' נע"כ"ו ו"ל צניחות כעניין
נראה של על כ' כ' נראה שם ה' של הנראה ע"ס ו"ל
נראה כעניין ג' ולת יוחא יל לפרס שלוש תמיות האם

נרחה צעיקו גוי' ונח ניהח לי לפרש שהוה לשון תמיהה האם מחמת זה שמנחה לע"א הוא מזלליח דודחי ידע חזקוהו שוול בני מזללות כל שניה שזכרה דדמיון כלל ולכיד איה :

(תהלים ל"ה)

אעמ

ב (א) על משמרתו אעמודה . שנה עג חזק
אבן עזרא

הכל בלי יגיעה או חרמו בימי אליהו: (טו) על כן יובח
לחרמו. מולו או חילו אשכי כמו: ומאכלו. שה בריאה
או אכילה: (יז) העל. העם איך ירוק חרמו והוא יתן
לו כל משמן העם כי לא תהנה הרשת שלו והפח שלו מן
הארץ ריקנית:

: 1375

והיו דואג נמשל המעשה ומוחו דרכו: (טו) על כן יזבח לחמנו.
 ר"ל חיו טובה הללוקה ר"ל להודיע לו ויזבח ויזכר לפניו כי חילם
 הללוקה נחמנו. ר"ל כהנו ויבטלו ויזכו ויזכר ויזכר ויזכר ויזכר
 עמו כל כוחו והטובותיו וזאת ענין מילתו. או "לשמו" יזבח
 השבועה וזה התקנה בו ללד הכל וכן נשאלה בענין שכן
 וגו' כי חסד הוא (דברים ז') לכן חסד יזבח ויזכר ויזכר ויזכר
 והטובותיו או כדכור כח חיליו או חסד שכן ויזכרו ויזכרו
 את הנלמדים או כדכור ר"ל וכן כדכור הללוקה יזבח על חסדו
 ויזכרו ויזכרו ויזכרו ויזכרו ויזכרו ויזכרו ויזכרו ויזכרו

ב (6) על משמרתי אעמודה . עמדתי על משמרתי ולבתי ע

[illegible]

ב (א) ואגם חבוק על משפתי אסדה ואחיצבת על מצור
אורף מיין הימנג וועל איה מיה שמעלין אונ
וועל שמין אויף דעם פלענערונג ואצח לראות פה
בדרבי אונ וועל האפין צו וועהן וואס גאט וועט
יידן צו מיר אונ וועט מיר ענטפערן אויף מיין
שאאלה דען דר חבוק האט גימאכט איין צירקל
אונ

למועד

רענע

מה ידבר כי על שאלתי זאת למה הוא מביט ורואה בהלכותו של רשע: ומה אשיב. אל הבאים להתוכח לפני: על התוכחתי. שהם מוכיחים אותי בשם ה' להרהר על מדת הקדו: תוכחתי. (ומונאסירובא) "עט בע"ה": (ב) ויענינו ה' ויאמר כתב. לך חזון הנגלה לך ובאורו על הלוותו הישע אשר יקראו ב' הקוראין ב' לקרואו מהר שלא יכשל חטב החזון אשר תכתוב: (ג) כי עוד חזון

אפקיד אתכם : למען ירוץ קורא בו . שכל אדם שיקרא בו לא
עוד חזון למועד . כי עוד זמן לאתו מועד : ויפית לקץ ולא יכוב .

עזרא

הטעם כפול לבקש דרך נבונה למה יחרים השם: ומה אשיב על תוכחתי. למי שיוכחי והיו"ד סימן הפעול וכמוהו ותוכחתי לבהרים שה' שם ויכוח שאחרים מוכיחים לו חבל ותוכחתי לא אכתיס אינו על זה הדבר כיו"ד סימן הפעול שהוא מוכיח לאחרים: (ב) ענינו: זאת הנהגה: על זה החזקת. שהערים קוראים עלי: (ג) כי עור יקום זה החזון למועד גזור השם: ויפח. ואשר ידבר על

אמר לו זה ברטן ואמר לו כי זה יהיה אחר זמן לא מיד וחת
יעתו החסרה שהיה נתן כדו לצמצור לא לאלוהי תחילה החלום
ועתה יתעורר אלא ע"י רגל שגלה לו האל יתברך תחילה הסתם
זוהר לו מדעתו החסרה ונתן תוכו ותכולתו לאל יתברך בן דבריו
שהיה מתנאה בהיכלו ופאסום תכלה דעתו מסנן ושב בחיות
וישראל אל השביל לו לצמצור כן כבר נתן המלכה לו ולבנו לו
ואתה כבלי בית המקדש הוא וכל בתי גדולים קשנים
הזכרים וחסרת בבל ע"י כורש ודרושו והדקיקים מהם שנים
ענה לו האל יתברך זה הצלחת זה הרשע והסתבנות יתבונן לו
ולו קצת קשמות שישקו אהלי יתברך נקמם סגנו מתי יחיה
ועצו ואמר לו האל יתברך כתוב חזון מועד וגו' ר"ל שיכתוב
במנו תכלה המועד ואמר לו עוד וברא ע"י הלוהית שיבאר
במצבו מי שיקראו ויבשרו דוד שירשע לו לקראו להבטיח לו
כי מה שכתב בספר יעמוד ימים רבים ובא החזון יביטנו ואני
זה הנביא אשר בן כתב על אלה ואל ספר הקה וחתו לוי
הנברך חזון חות לא יהיה בכתב אלא עד יהיה למועד אשר

ות דוד

[illegible][illegible]

אנטפלעקט

מהר"י קרא

ואצעה לראות מה ידבר בי. כצופה הן שעומד על מצור ושומר
שם לראות שמה חרב בא עליי ומדירה את העם. כמין קץ אעמוד
כאן ואצעה לראות מה ידבר בי הקב"ה תוהמה אשיב על תוכחה.
וישראל בי מחלומותיהם ידבר לאמר מה יבא קץ לנאלו מעיני
כבר שמעתי בגלות בכל וכן ושיעיה ואמר קץ הגמול
השפעה אשם יראה יניח וראה כבר צמד פרשנים וגו'. ויקרא
אריה על מצפה ה' אנכי עומד תמיד יובם ועל משמרתו אנכי
בצב כל תחילת. אריה זה בתקוה ואריה זה בגמסוריה למנין
בתקוה: (ב) וינני ה' ויאמר כהן חזון ובהל על חלומותי.
דברי יענל על הקב"ה ואמר אתה המית לקץ גלוחכם כהוב
קץ אתה נהימה שנבא ורמיה לחורבתי וירשליים שביעים שנה
יהא על גביהם מכאן ואידל על הקץ שיראנו כהן פנינו: (ג)

כך עלה
רד

והביא על זאת המכונה שאני ב' אני שומר ומצפה מה יעניני
תאלי יתברך בהצלחת הרשע: מה ידבר בי. בדרות הנבואה כמו
אמר י' דבר בי ואני שומר ומה אשיב ר"ל מה אשיב לשואלים
רווח כי לא אני לבדי שומר על זה הענין ומה שאמר ואחיצבה
על מצור ר"ל מצור באדם שמדע עליו ואין לו צלח בזה "וה' עתיד
ל' כיום מואת המסוכה מדוע דרך רשעים צדקה "וה' עתיד
משמש על מצורתי ומסוכתי וברוהני ופירש בה שאמר על מצור
שגז עונה ועמר בתוכה ואמר אני זו מכאן עד שתאמר לי מפני
מה תאכרתי לרשעים: ע"י יעניני. כחך וזכר ואלה העולות.
נתת ענין לו האל יתברך כי שלות זה הרשע שהיה תכח עליו לא
תעמודני בביתו שהיה מתנאה עלהאלי יתברך ר"ל כי לא תעצמו
ראיני כתוב בספר דניאל כי עשת לי זה האל: י' דברים לתבחישי
שהראה לו ולא מצא לו פתח לא עד י' חכמי חלל יתברך וכוז
המאד והנאל אסר לו התולס והפחורסן כחל יתברך וכוז
דנתי משה וצויה: תודה לאל כתוב והתולס ועוד בדברי עז
והשדה ועמס שנים שער דוד וכוז בל רעותי וכוז עשה
בני וכוז לצדק ב' בני נפרע על ידי מעשה שחית כמנא על
וכחיו ביה בלילאי אקטפיל בלשצר מלכא כשרא ונהרגו
ישראל יצורו: כתובם והכריז עליהם כורש שישכור לארצו וכוז
השאר ויזרתי לי משפט האל יתברך ומה שעתה לי האל
הוא ברמו אלא שהגביא הבין מלך החזון מה יחית כותע
החזון הזה בספר ברמי: כמו שהוא: כי עוד חזק למעד. ר"ל
החזון בביאר על הלוותה אל המסר: לבען ירוק קורא ב'
לא יחיו נבוכים בהצלחת הרשע אבל בספר יביתבדל רשע
חדר תראה שחלל נקמם אותו הרשע המוכח בספר: אמר לי
אמר וכוז: ע"י (נ) כי עוד חזון לביד. זהו הכענה שנתנה האל

מצודם ציון

מצור. כן יקרא עיר מצור על כי אין לכבשה בזאת המלחמה: ואצפה - מתיק הכבשה כמו לפס דרך (נחום ב'): ונחשתי - מלשון וינחשתי וינחשתי וינחשתי (כ) ובאר: הפרס: הלהות. רעין נסרים ועשויים כמה לנחשתי מליכיה: ירוש. מל' רי"ה ודברים ואמר בדרך שאלה: (ג) למעור.

סקרול לקרות בו במסירות במשט הסוכנות : (ג) כי עוד היות
פיר
 אונ המ זיה גישפעלט אינזוייניג אונ המ גיואנט
 איך וועל גיט ארעק גיין פון ראנען ביי גאט וועט
 מיר ענטפערין אוף מיין שאַלד ווארום ער איז גיט
 צו איין לאנגע צייט איין העלעך צו קבל יסח אשיס
 על מוכתי אונ ווס איך וואל ענטפערין אויף מיין
 באווערונג צו די ווס קומן איין וויפוח האבן מיט
 מיר אונ פֿרעגן מיר ווארום גיט גאט צו קבל אזוי
 איין העלעך : (ב) ויעני ה' ויאמר האם מיר גאט

לְיוֹם וּמָחָרן קִצָּא וְלֹא
יִבְטִיל אִם יְהִי אֲרָבָא
לְפִתְגָמָא סִבְרוּ לָהּ אֲרִי
בְּזִמְנִיה יִיחִי וְלֹא
יִתְעַכֵּב : דִּי הָאֲרִשְׁוּעִיא
אֲמַרְוּ לִית כֹּל אֲלִין

2

ה'תש"ז

דמועד . עוד עתיד לקום כבוד לך שנים שיחגלה לו חן
למתי יהיה מועד מפלת בבל וגאולת ישראל : יופח דקין .
ודבור שיאמר לו על הקץ של בבל (ירמיה כ"ט) לפי מלאת
לבכל בעצם הזה : ולא יכוב אב וירמהמה . לבא
שיאריך לכס אותו מועד : חבה לו כינו' אב אחר .
אחר השבים כלום , ועוד יז' לפרש את ירמהמה , הנביא
לבא והוא היה ירמיה . ויונתן תרג' כתיבא נבוואתא ומפרא
על ספרא דאורייתא תרגם כתוב כמו כתיב כבר גרמו
בתורה זו תרגה הארץ את שכנותיה (ויקהל כ"ו) שבטים
בשמותיהן באלה המילים : וישמעאל וישראל ויהודה

[illegible]

ד"ר

קֹץ לא יכּוּז כּמו יסּיח בּהֶם וּנְעַם זֶה הֶקֶץ קֹץ מַפְלַת כְּשָׁדִים :
(7) הִנֵּה עֲפָרָה . נִפְשׁוּ גִבּוֹרִים כּמו עוֹפֵל וּבָחַן : לֹא
שָׁרָה בּוֹ . וּאִף כִּי לָדִיק מִמּוֹ וּמִלֵּת לֹא תִשָּׂרַת בַּעֲבוּר

[illegible]

מצודה ציון

[illegible]

וְנִסְפָּקֵם וְעֵרֵן אֵיין נְבִיאֹת אוֹיֵף דֵּר צִיִּים פֿון
ר מַסְפָּה פֿון כָּבֵד אונ פֿון דֵּר נְאֻלֶּה פֿון דֵּי יִשְׂרָאֵל
וְעַל זֵלֶם וְלֵא יִבְנֶה אונ עֵד נועם דֵּירִיִן נְבִיאֹת אוֹיֵף
עוֹם קֶץ פֿון כָּבֵד דֵּסִינֵו ווען וִיבְעִיצֵי יֵאָר וועלן
עוֹם גִּיין אַז כָּבֵד דֵּנְסֵם מֵאֵל נועם כָּבֵד אֵיין מַסְפָּה
אָבִיין אונ דֵּי יִשְׂרָאֵל וועלן אום יִגְלִיִּים ווערן פֿון
אָרְטִין אונ דֵּר כִּבְרָא וועלן מִיין לִיגִיטִים נִים וְאֵיין

נפ'צן

הבבוק ב

תרגום

**בו וצדיק באמונתו יחיה: ה ואף כי-
היין בגד גבר יהיר ולא ינוה אשר
הרחיב כשאוץ נפשו והוא כמות ולא
ישבע ויאסף אליו כל-הגוים ויקבץ**

ר"א וצדיק באמונתו, מביט כד עקרים מא' פלג ופ' פל, היין בוגד, כ"כ לה, גבר יהיר, סוסס מו.

וצדיקא על קושטתון
ותקומון: ה ואף הא
קטעי בחסר גבר יהיר
ברשע ולא יתקום
ראפתי כשאוץ נפשיה
והוא כמותא ולא שבע
וקבץ לנפיה כל עקמא
וקריב קנסייה כל
מלכותא

מהר"ק

קבץ ב"ק

רש"י

לומר די כמה שקיניו כבר לכן יבא עליו הפורענות: וצדיק באמונתו יחיה. וכמה המלך שעתיד רשע זה להגלותו ועמול לו לדקו וכיום שישלך זה מקברו ישא חיל מרודך את ראש יהויכין ויסס את כסאו מעל לכסא המלכים: עיפדה. לשון עזות כמו ויעשילו (במדבר י"ד) וכן עופל וכן (ישעיה ל"ב): (ה) ואף כי היין בוגד. ואף כשיבא כלשון בן בנו של זה שיבגוד בו ימיו דלקביל אלפס חמרא שתי (דניאל ה'): גבר יהיר (הוא) ולא ינוה. לא יתקיים מדורו ונוה: כנחמה ואומר בטעם חמרא להביא כלי יתים המקדש ושמה כהם והוא תגדור לו שיהרג ויכלה ורעו של נבוכדנצר כי גבר יהיר לן לא ינוה לא יתקיים הוא וטונו: אשר הרחיב. נבוכדנצר: כשאוץ נפשו. להשיג כל תאוותו ברחב לב: והוא כמות. כמלאך המות

לומר די כמה שקיניו כבר לכן יבא עליו הפורענות: וצדיק באמונתו יחיה. וכמה המלך שעתיד רשע זה להגלותו ועמול לו לדקו וכיום שישלך זה מקברו ישא חיל מרודך את ראש יהויכין ויסס את כסאו מעל לכסא המלכים: עיפדה. לשון עזות כמו ויעשילו (במדבר י"ד) וכן עופל וכן (ישעיה ל"ב): (ה) ואף כי היין בוגד. ואף כשיבא כלשון בן בנו של זה שיבגוד בו ימיו דלקביל אלפס חמרא שתי (דניאל ה'): גבר יהיר (הוא) ולא ינוה. לא יתקיים מדורו ונוה: כנחמה ואומר בטעם חמרא להביא כלי יתים המקדש ושמה כהם והוא תגדור לו שיהרג ויכלה ורעו של נבוכדנצר כי גבר יהיר לן לא ינוה לא יתקיים הוא וטונו: אשר הרחיב. נבוכדנצר: כשאוץ נפשו. להשיג כל תאוותו ברחב לב: והוא כמות. כמלאך המות

אחרת וכן הוא לדיק באמונתו לא יחיה מידו והעטם לא ישרה נפשו בו והוא רואה כי לדיק ממנו לא היה מידו ואף הוא שיהיה וימלט והעטם דרך תימה הנה הוא רואה כי לדיק כעבור אמונתו לא ימלט מידו ואף לא יחשב על עמלו שנפשי עפלה ולא ישרה והוא איש היין בוגד וגבר יהיר אשר כל חלה הנזרות והרעות הוא עשאו ואף לא יחשוב בעמלו כי עליו ישאו משל ויהודו חידות הנאסרות ממנו בדרך מליה וזכר היטב כמו שכתוב הוא המרבה וכל הכתוב אחריו: (ה) ואף. יחסר איש כמו הוא חפלה אל תהי מרי איש היין שהוא בוגד יהיר עושה זדון: ולא ינוה. לא ינוה כזה כי כל חפלו ללכת להשחית: ויאסף אליו. כחשך יעשה המות שלא ימלט איש מידו:

מצודת דוד

נחאל לחשוב שכלל בא ממנו כחשלו ולא יתכן הדבר בזכות עמלו וכן וזעזע: (ה) ואף כי היין בוגד. וכ"כ איש היין הבוגד בעקבותיו והוא גבר יהיר וזה רוח וליטו ויבט בעמלו להחיות כעלו כי ילך לשת עוד משכנתו לא לו: אשר הרחיב וגו'. ר"ל מתחלה לבטחו כל העולם תחתיו כמו שחלו הקבר העולם כל הכניחו ודומה לזה כלל כעמלו כנענים וזאת מעמלו וכחומר כלל כל כעמחוק

ישרה. מלשון ושר: (ה) ואף כי. טעמו כמו כל כן וק"ו וכן וקף כי חל אלהים (יחזקאל ס"ו): היין. איש היין וכן לן היין (תנ"י כ'): בוגד. ענין רשע: גבר. איש: יהיר. כח חל כמו זד: יחיה (כ"כ ס"א): ינוה. מלשון מנוה: וכן מוט נשחית (ישעיה

מצודת ציון

נפשו בו ויין נפשו איז גיט רעכט פארטיג אין איהם אונז ער קליט ויך גיט צו זאגן עס איז שוין גיגונ פר מיר דס ווס איה האב לאנג בקומן דרום וועט קיכן אוק אים איין פורעניות וצדיק באמונתו יחיה אונז דר צדיק יהויכין המלך ווס נבוכדנצר וועט אים פאר טרייבן דר וועט פלייבן דרום דרום ויין אמונה ווס ער וועט האבין אין גאט: (ה) ואף כי היין בוגד אונז אורח ווען דס אייניקל פון נבוכדנצר וועט קיכן דס איז בלשאר ווס דר ויין וועט פקלשין אין איהם דען ער וועט אקעגן טויקנס מאן ויין

פדוש ע"ט
טרינקען גבר יהיר ולא ינוה ער וועט ויין איין בצל גאון מאן אונז דרום וועט גיט פלייבן בששין ויין וואנגט איש הרחיב כשאוץ נפשו וייל נבוכדנצר דס ברייט גימאקט ויין פלייב אזו ווי איין גיגונ צו גיבין גאר ויין גימאקט קיט גיט איין ברייט הארץ ויזא כמות ולא ישבע אונז ער איז גיגונ בלייב ווי דר מלאך המות ווס איז גיט וזאט צו טייטש מענטשין אזו איז ער אויך גיט וזאט גיגונ קיט גאר ויין גיגונט ויאסף אליו כל הגוים אונז ער דס איין גימאקט צו ויך אלי קריגרייך פקלך אונז דס איין גימאקט צו ויך אלי קריגרייך ויזא

חבוק ב

מקנתא: ו הלא אליו
 פולחן עצוהי מהלך
 יסלון וישועי חריו
 יקרונו ליה וימר י
 דסנניקסין דלא דיליה
 עד איקרי את מתקמ
 עלה הקוף חו ביו
 הלא בתקיה יקומון
 אנקר ויתקרון מועזעך
 והיה

אליו כל העמים: והלא אלה כלם
 עליו משל ישאו ומליצה חירות לו
 ואמר הוי המרבה לא לו עד מתי
 ומכבד עליו עבטי: והלא פתע
 יקומו נשכיר יקצו מועזעך והיה

קמץ ב"ק

רש"י

מהר"י קרא

כשאל נפשו. כשאל שפדנה פיה לקבל חבירות לבלי חק
 כמו כן הוא אוסף אומות אליו בלא כספר: (ו) ומליצה חירות
 לו. הם הנשים שאסף אליו. הם ילדיו עליו ומשלו פשלים
 וחירות בשבילו: ואמר הוי המרבה. קנין שאינו שלו כזה.
 נבוכדנצר שלל נכסי כל האומות ולקח כל בית הכרש: ומכבד
 עליו. עושר כבוד שכותב היום או לכתוב והיה עב מוס: (ז) הלא
 פתע יקמו נשכיר וקצו מועזעך. שבלשצר בא הוא ואלף
 נבוכדנצר למלחמה על כורש דריוש ונצחם. ונפוצו חילים מפניהם
 ולא נשתייח מהם כי אם כעם ירד בלילה עשה בלשצר כשהיה
 לאלף נבוכדנצר וכן הוא אושר בלשצר בלכא עבר לחם כי
 לרברכנוהי אלף ולקבל אלפא חמרא שתי בארין חתיו כניא
 דרדכא דנאפיקו כן תיכלא די בית אלהא די בירושלם ואשתיו
 בהון חמרא בלכא ורברכנוהי נגלתיה ולחנתיה: ביה שעתא
 נפקא אצבע די ידאנש וכתבו לקבל גברשתא על ידא די כתל
 דכתבי דנת פשר מלאת כנא מנה אלהא בלכתור ויהשמה
 ויהיבת למדי ופרס. וכשפירש גבאל שותבו מלכותו לדריוש

רדק

נפשה והוא כמו השואל והמבט שנקלו חמתי לרוב ואינם
 שבעים כב"ש שלש חנה לא תשכנה: (ז) הלא אלה כולם
 אלה הנשים שיאסף אתם אליו כשיבא שבריו ישכחו בבפלתו
 וישאו גולם עליו משל ומליצה חירות לו ויא' עליו מליצה ובשל
 המליצה וחירותיה הם בעבורו ואמר ויהמשל המליצה ויאמר
 כל אחרי כהם עליו הוי המרבה לא לו הוי לו זה שותח חרבה
 נכסים רבים מאשר לא לו שותח שולל נשים רבים: עד מתי
 וכי היה סבור ששילם היתה עובד בידו ובדור ורשו: ומכבד
 עליו עבטים. התי מכבד עליו כיוון רב שהוא עליו כבוד מוס
 עב שותח מכבד על גופו כי הוא מוס ועפר ומסניג גם כן ויהיה
 מוס עב. ובנפיש מלה אחת יפירישה כשתי מלה עבטים כמו
 מבי עב כן לו רבים עבטים עבדים בירק חרות כבו בחרוץ
 לבנות משהן ולא יעלנו. וא"ל פירש הלא יחשבו זה כי מוס
 יכבדו יהיה זה עב ומכבדו עליו עב מוס עב קברו וכיבדו מוס עב ויהיה
 (ז) הלא פתע. הלא חשבה בהתנאות כי חתיה קברו ויקצו פתע נושכיר והם חתוליה: ויקצו מועזעך. כאלו יתקן ויבין
 יקצו לשלם בן ולבנות ולהניח בשכר חתיות חתיות: והיה למשפחת למו. שימשו בשכר כן פירש אהרן ויש לפירש כן כי
 נושכיר ומועזעך אפר כעבור בלשצר בן בנו שבא על בבל פתאום חיל מלך פרס ונתרם בלשצר והחריב בבל ויש לפירש
 עוד כי נאמר דבר זה על שהיה קברו כמ"ש בישעיה ואתה השלכת מקברך וגו': ויקצו. בירד איתן לבד והיא בעמדת

מצורת ציון

(יז): (י) ישאו. ענין הכמה: ומליצה. כן יקראו המרים לחים:
 חירות. דבר קטום וקטן הסגור: (יז). כמו חיו: עבטים. מנו
 עב מוס כ"ל מלא עבד על מוס: (יז). פתע. הוא כמו פתאום:
 נושכיר. מלשון נקיסה ותיקין כל העמים: ויקצו. מלשון הקיס
 והערה מן פסיקה: מועזעך. ענין רכס וזערה כמו לזוהר ולבו

אחר יעירו משמחם לבא עליו סט ענני פרס ומדי: והיה. ואחס

ע"מ

אוי דעם וואס קערט געלם אונ גוטס אונ גיט צו
 זיך קערט ער עס דען די מלכים פון מדי וועלן
 קומען אונ וועלן דם אלץ אונזעק געמין פון זיינע
 קינדער ער פיי ביו וויא לאנג נאך וועט ער קערין
 געלם צו זיך ופגיד עלי עבטים אונ ער מאכט נאר
 שווער אויף זיך זיך און ווי איין גראדער באקלן
 פון ליים וואס איז זייער שווער: (ז) הלא פתע יקמו
 נשכיר וקצו מועזעך פאר נואר פלוצלונג וועלן אויף
 שמו'ן זיינע בייסער אונ זיי וועלן זיך אויף האפן
 פון

שאינו שבע מלהמת כד זה חינו שבע בכל קנינו: (ז) הלא
 אלה. אשר אסף אליו לעבדו: כולם עליו משל
 ישאו ומליצה. יסלון כלהם חירות בשבילו: דו.
 כמו עליו: ואמר. האומר את מלילת החידה: הוי
 המרבה לא לו. ו הלא המלילה חבל על המרבה הון
 ומלכותו ולא לו כי יבאו מלכי מדי ויטלו את הכל: עד מתי.
 יהיה הולך ומרבה וחינו. אלה: ומכבד עליו. משא עון
 כעב של עיט: עב. הוא לשון קורה כנידה כמו שמצינו
 במשנה דיוחזקאל (מ"א) ועב עון. ולעשות הבית והעבדים
 (סס): (ז) ויקצו. כמו ויקילו:

היכלא די מלכא וסלכא חזה פס ידא די כתבא דניאל פהר ליה
 תקל תחילתא בבאזניא ויהשתכחת חסיר פרס פרוסת מלכותך

אבן עזרא

(ז) הלא. ובדרך מליצה כמו המלך ילולו כי החיות שהם
 נסתרו: והוי המרבה לא לו. זהו לרשת משכנות לא לו. אמר
 יפת כי טעם ומכבד עליו כמושג שישלך על ענינו הטעם.
 והנגיד אמר שיוסיף לבנות משכן ולא יעלנו ובא מלת עבטים
 כדרך כל רבים עמים: (ז) הלא. כעבור שאמר המרחיב
 כשאלו אמר כי המתים שהרנת ישורו והטעם כתי ההרונים
 על כן מלת יקומו ויקל חסר וי"ד כי הוא כמו ויקלן יקל
 שרבו. אמר רב יעקב אילוי היות מכבד עליך עבטים על
 הקרן שם ייקלו המתים וישכור: מועזעך. כמו ולא עז

ירקב ורבים בכתום. והנגיד פירש ומכבד עליו עב טעם שיוסיף
 יקבד יהיה זה עב ומכבדו עליו עב מוס עב קברו וכיבדו מוס עב ויהיה
 (ז) הלא פתע. הלא חשבה בהתנאות כי חתיה קברו ויקצו פתע נושכיר והם חתוליה: ויקצו מועזעך. כאלו יתקן ויבין
 יקצו לשלם בן ולבנות ולהניח בשכר חתיות חתיות: והיה למשפחת למו. שימשו בשכר כן פירש אהרן ויש לפירש כן כי
 נושכיר ומועזעך אפר כעבור בלשצר בן בנו שבא על בבל פתאום חיל מלך פרס ונתרם בלשצר והחריב בבל ויש לפירש
 עוד כי נאמר דבר זה על שהיה קברו כמ"ש בישעיה ואתה השלכת מקברך וגו': ויקצו. בירד איתן לבד והיא בעמדת

מצורת דוד

ומתגלה עס שהוא לרוב כמ"ל הין יסדות נפשו וכמ"ל אשר כל
 אלה יסדה לך יקרא מן הגמול ההלוי: (ז) הלא אלה. כולם
 יבא יומנו וכל אלה יסדה יסדה מלשון קול משל ומליצה
 אלה החירות שהם יסדה עבדיו וקצו מלשון קול משל ומליצה
 מלכותו ולבנות ולהניח בשכר חתיות חתיות: והיה למשפחת למו. שימשו בשכר כן פירש אהרן ויש לפירש כן כי
 נושכיר ומועזעך אפר כעבור בלשצר בן בנו שבא על בבל פתאום חיל מלך פרס ונתרם בלשצר והחריב בבל ויש לפירש
 עוד כי נאמר דבר זה על שהיה קברו כמ"ש בישעיה ואתה השלכת מקברך וגו': ויקצו. בירד איתן לבד והיא בעמדת

פירוש

זיי גאלין אים דיינען: (ז) הלא אלה כולם עלי משל וישאו
 אפער פר נואר די אלע פעקערע נוס ער האט איין
 גיומאטיקם צו זיך צו דיינען אים די אלע וועלן אויף
 הייבן אויף אים איין קישל ופליצה חיות לו אונ איין
 ביי רייד וועלן זיי טראגן אין זייער מול פון זיינעם
 וועגן סים איין לשון פון רעקעניש ברוקר זיי
 וועלן עס גיט בשיידליך ארום ביריין ביאד אונ ער
 וועט זאגן אויף גבוה נצד דר ווס וועט זאגן דעם
 קישל אונ דו קלידע ריה הפכה לא מו וויא גישרינען

לְמַשְׁפּוֹת לָמוֹ: כִּי־אַתָּה שְׁלוֹת גּוֹיִם
רַבִּים יִשְׁלֹךְ כְּלִי־תַרְעֻמִּים מִדְּמִי אֲדָם
וְהַמֶּסֶד אֶרֶץ קִרְיָה וְכָל־יֹשְׁבֵי בָהּ: הִוא
בִּצְעַ בִּצְעַ רַע לְבִיתוֹ לְשׂוֹם בְּמִרוֹם
קִנּוּ לְהִנָּצַל מִכָּפַר רָע: יַעֲצָת בִּשְׁת
לְבִיתָךְ

מהרי" קרא

שכנע אחד מעבדיו והגיד לרבוש כך וכך נבא אחד משרא
 על דבר כלי בית המקדש ששהת בהם ואמר ברוך ה' אלהי
 הכלים אם איהלך כמו שאמרת אמנה לו בית הראוי לו, וכי
 קצץ כל חילו הנשארם שנפוצו מעליו ובא על בלשצר והרגו
 באותו לילה והוא כלל תחתיו כדי שלא יכנס אוכה באומה
 ויכלות בבלכות חתום השערה ואין מלכות נוגעת בחברתה
 ככלל נבא: והיית לבשמות למי, שבזו ושבו כל אשר לו:
 (ה) כי אתה שלות גוים רבים, כמו שנראה בפניך גוים רבים
 כן יגרשוך עתה כל יתר עמים: מדמי אדם וחכם ארץ קריה
 וכל יושבי בה, וכל כך למען לפי ששפכת דמן של ישראל כבן
 שנאמר וישחם מלך בבל את בני צדקיהו לעיניו וגם את כל
 שרי יהודה ושחם כדכלתה וחכם ארץ ישראל שהחריבה וקריה
 יושלים וכל יושבי בה: (ט) הוי בוצע בצע רע לביתו, כך
 יאמרו הצדוטים איך לנבוכדנצר שאמץ בצע פסח שגול שיחא רע לביתו
 עדים באומות כסמך כדו לשכון במרום להנצל מאויביו: (י) יעצת בשת לביתך, סת יעצת להאביר את ישראל בדבר

רד"ק

בנביא ויר"ד חרש נעלמת הכתובת: למשפחות, כפי כי נהן
 למשפחה יעקב ענין בזה ובה"ו והתי לצדי להון: (ח) כי אתה
 שלות, מנורת שלל ובענינו, וכן ישלך בשלל סבות יסבון:
 יתר עמים, מה שנתן בין העמים שלא שלות אותם והם סדי
 ופרס: כדמי אדם וחכם ארץ, זה הענין יבא לו כדור רבים
 ששפך וסחכם ששעה בארץ: קריה וכל יושבי בה, והיתה ותרם
 חקירות ותורג, הוסיבם בהם י"ח וחכם ארץ וחפץ ארעה
 דישאל וחי קרחה דישאל ר"ל ירושלים: (ט) הוי בוצע בצע
 רע לביתו, אי לנבוכדנצר שהיה בוצע בצע רע ונולד את העמים
 בעבור ביתו כלומר לבנות ביתו בנין גאה וחזק: לשום במרום קנו, כי בנה מגדל חזק ונבנה להנצל בו אם יקמו העמים עלי:
 שהיו מבקשים, ויהוה והוא היה חזק על העמים ומביאים העצם והאבנים לבבל לבנות התיב ויביתו וכן התנא הוא
 בלכות תכין חילול כספר רמב"ל קצת ירחין הרי עשר על היכר מלכותו די בבל סתף הוה ענה נבוכדנצר ואמר הלא
 בדה הוא ככל רבה די אגא בניהא לבית מלכו בתקוף חסני ולקיר הדרי: (י) יעצת בשת לביתך, בזה הענין שבנית תנוולה

מצודת ציון

(יחזקאל כג): למשימה, ענין דמיס כמו והיו סופר למשימה
 (יחזקאל ל): לבס, (ח): שלות, ישלך, מל שלל וכו':
 וחכם, שושק, קריה, עיר: (ט) בצע, ענין נגל וכן בשון נלשו
 (ישיעיה כ"ז): במרום, בשמים הכמים: קנו, מדרשו וכן בין

בצע, הוי על הכולל וטעם בלע שהוא רע לביתו כי בעבור הכלל
 לנכות לו מכללים לבית לו להבדיל כללו סם מדרשו כשמי מרום
 מה שילעל נעסוק סון נכחות מכללים והם יסו לנכות לביתך כי ע"ה:

פירוש ע"מ

ברויבא איבך דעם ווערן דיה די איבעריגע פֿעלקר
 פר ווארפֿין: (ט) הוי בוצע בצע רע לביתו ויין גישיריגן
 אוף דעם נבוכדנצר וס ער גאויקלֿט איין גיזלֿה וס
 זיא איז שֿעֿלֿקֿט צו אים אונ צו יין הווי דען דורף
 דעם וועט יין הווי פאר שניטין ווערן אונ דרום
 גאויקלֿט, ער דיא גיזלֿה זשום בפרוֿס קני להנצל ספך רע
 פֿריער זאל מאן אין הימל ויין נעקט ער זאל ניצול
 ווערן פון דר שֿעֿלֿקֿט האנט פון ויין פֿייגט כלומר
 ער בוצט ויה פֿר דר גיזלֿה שטארקע פֿעסטונג פֿרי
 ער זאל ניצול ווערן אין ויין פון ויין פֿייגט: (י) אונ
 מיט דעם בֿנין יעצת בשת לביתך האקטו גיראטין איין

והיה צעדי להון: ח ארי
 את ביקת עממין סניאין
 ויבונך כל ישר שבוטא
 כדמי אנשא וחפוף
 ארעה דישארל קרחה
 ירושלם וכל דיתבין
 בה: וי דאגים קמון
 דרשע לביתיה לשואה
 במרום קדוריה
 ראשוןבא מיד ביש:
 ילקחא ביקתא לביתך

רש"י

(ח) שלות גוים רבים, הכללות ונכלות ממקומם, ישלך
 כל יתר, פליטת העמים: מדמי אדם, נקמת דמי ישראל
 הקרוים אדם שגא' אלס חכם (יחזקאל ל'): וחכם ארץ,
 ארץ ישראל: קריה, היא ירושלים: (ט) הוי בוצע בצע
 רע, חוסם ממון שהוא רע לו: לביתו, לבנות לו בית:
 לשום במרום קנו, כדכתיב בספר (דניאל ד') הלא דל
 הוי כלל רכחא די אלס בניהא לבית מלכו בתקוף חסני וגו'
 וכטעה שאל דבר זה חסיו נטרד מן הכדירות שנלמד (שס)
 עוד מלחא כפוס מלכא כענין זה: (י) יעצת בשת לביתך.

אבן עזרא

ממנו: (ח) כי, שלות, משעיל הכלל כלל כמו סבות לראש:
 סכך וכמוהו ישלך כל יתר עמים וכל זה הרע יבא לך ממני
 אלס ששפכת והחמם ששעית בצרך: (ט) הוי, רע לביתו
 אחריו הוי בלשצר וככה יעלח בשת לביתך וזאת לביתך וזאת
 דעת רבי משה הכהן וליאנו רק על מדינת בבל כאשר אמר
 בבל רכחא די אלס בניהא: (י) קצות, כמו וקלוחה את

מצודת ציון

חכיה להם למשימה כי ינעמו ליתן כתובים: (ח) כי אתה שלות,
 בעבור ששעה כללת עממ' רבים לכן ישלנו חזק יתר הכמים
 אשר נשאלו ולא ליתם: בדרמי אדם, כל זה לא מסכת דמי אלס
 אשר כסן דס ישראל הקרויים אלס: וחכם ארץ, מסכת הכמים
 ששעה בל' ובקריה היא ירושלים וכלל לרש"י פוסקים בה: (ט) הוי
 יוכח ביתו ווערן: לשום במרום קנו, כ"ל אשר העוסק הים
 להנצל כלל מן המלך האויב הנל לנכות לו: (י) יעצת בישת לביתך,
 יעלח וסו מן העולם והסג הכחם עממ' רבים ונחשת נפשו כ"ל

מצודת ציון

חכיה להם למשימה כי ינעמו ליתן כתובים: (ח) כי אתה שלות,
 בעבור ששעה כללת עממ' רבים לכן ישלנו חזק יתר הכמים
 אשר נשאלו ולא ליתם: בדרמי אדם, כל זה לא מסכת דמי אלס
 אשר כסן דס ישראל הקרויים אלס: וחכם ארץ, מסכת הכמים
 ששעה בל' ובקריה היא ירושלים וכלל לרש"י פוסקים בה: (ט) הוי
 יוכח ביתו ווערן: לשום במרום קנו, כ"ל אשר העוסק הים
 להנצל כלל מן המלך האויב הנל לנכות לו: (י) יעצת בישת לביתך,
 יעלח וסו מן העולם והסג הכחם עממ' רבים ונחשת נפשו כ"ל

חבֿקוק ב

לְבֵיתְךָ קָצוֹת עַמִּים רַבִּים וְחוֹמָא
נִפְלְאָה: " כִּי־אֲבֹן מִקִּיר תִּזְעַק וּכְפִים
מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה: " הוּא בִנָּה עִיר בְּדָמִים
וְכֹנֵן קִרְיָה בְּעוֹלָה: " הֲלֹא הִנֵּה
יָמָא יְהוָה צְבָאוֹת וַיִּגְעֹ עַמִּים בְּדִי־

בְּהָא עֲקִיבִין סְנַיִן
וְעַל נִפְשָׁה חֲסִימָא :
יֵא אַרְי אַבְנָא כְּהִלָּא
עֲזֻמָּא עַל רִגְלִים לִיה
וְשָׂא כְּגוּ מְרִשָּׂא, עֲנִי
לִיה : יוֹ דְּכִי קִרְתָּא
בְּדָם אֲשִׁיר וּמִשְׁכַּלִּיר
קִרְתָּא בְּקִלְבִּין : יוֹ הָא
אֲתֵּן בְּקִי רֶן וְחִסְיִין
סִתָּן בִּין קִדְם וְיַ עֲבֹתָא
וְלִיאוֹת, עֲסִימָא מְסִיבִין

UN

ה"א אלו מקד. שמנים יא תניגב בנ :

מִדְּרָג'י קִרָּא

זה יבא בשבת לביתך: קצות עפים רבים וחומס נפיש מח
שקעת לעינים רבים בדברו וחייבת את עצמך לקצת לביתך:
מאן כי יאבן בך חזק. אם לא נשאר בתי הכרש שהחריבת
אלא אבן אחת היא הועק בקור עליך להקביה: וכמים מעץ
יענה. אמרו כלם אתה שבעי ברשעים של בתי הכרש
לשון לאבן שחוקתם אתה להקביה על בתי שחורב. יענה
אני לשון גדולת כל אש לשון עניה וזקק. כמו וענו
ועיננו. ויסתנן בכל מקום שביאנו ב"י אתר גליהו לשון
עדות כמו פיר ענת כך. ונבנה בו צדקה. לא תהנה ברך
שך. וצ"ע ב"י. הנני עני כי. הכרת פניהם ענה בהם.
לענות בו מהם כך פה רבנש: (ובו חז"ל מנה עני דבסיס
הוי לנבדנדר שבה עיר בבל בתפסים ששול ברצונתו: וכו').
קריה בבל מנולה. נכנסים שקה מנולה: (צ"ע חלוה בבל מאת
הצבאות. מנולה תהיה וקה אלה לבם יחלוה גוריה:

אשר יעלה לקלות עמים רבים והפסדת עמך : קצות :
 לכן עליה וקלוק כמו הקלות את הבית (ויקרא י"ד) :
 והוא בפשו : כמו מהעבר והוטא נפשו (משלי כ')
 הוטא לנפש נפשו (אופרטי"ח שרמ"א כלע"א) : (א) כי
 אבן : כי האבנים אשר בולת הוטעקת מן הקיים : ובפנים :
 מן העץ יענה אל האבן בקול לנגדה גיטע וטעיס :
 וכפנים טעץ יעננה : הרגס יונקן וטיפה מנו מרישא
 טיפא לכן קיסם פמיס בלזון הכמים (דלדור"ש כלע"א)
 מרישא הוא הקורה : (יג) הלאו הנה באת ה' : נשתלם
 פריעתו לעשר רעה : ולינעו עמים ברי אש : כלשר
 תבואס חמתי כלש עד טיהא ידעם : ברי אש : (אויס"א)

אבו עזרא

כפפה רק הוא מהבגין הקל זנעניו הה"ח כמו מקלה
גרמלים ס"ח ועבדו הוא לכווחו דבק אל צשת מכל קלות
והחטאים: וחוטא נבשך. היית נבשך: (וי' באבן.
המספרה מדתו: וקרויו וזנה כלל הי האבן תיחי' כי מחמת
הייתה בנזיה: ובכים. המקום הקשה זנעני הקורות והוא
לשון קצר לשון על כן אחרייו הוי זונה עיר:
(וי' הוי. וכונן. פועל לשון כמו הכין ואילו היה פועל עומד
היה מוכן במכשט: (וי' ה"ר"א. כינוי. כמו ויקח יעזר
עירי כי סופה לאש ומלת בדין כסופה כי הוא
לזכותו

יצת בשת כי כשיבאו האיילים ויחרטו הכנין יחית בשת לך
 ויחיהו שותיה אהיה חומן : קצת חסד רבינו חנניא מפשך
 ושלחה הית קצות ובורר חסד ללכונת בניין קרית חומא
 הנשקל וכן ובתכור חומא נשמו בנשמו : קצת בקר מן
 הבקר ומענין כי הרעוש קצת גרילס : יולו כי אבן קרית חנניא
 באמר על דרך משל כלום כל קר יורו ונגלה לכל כי בניין קרית
 שיהיה תועה בחקיר שיהיה בניהו שם אני בניהו : ובסמ
 סמך יענה : והכפס כחנניא לאבן אבן סמך בניהו : יענה
 יולו יענה אהיה ובסמ אר מרהיה קרית הכהנים וקרית הרעוש
 סמך כל כסמ : כמץ כסמ בקר כי כמץ שחוקה אבן סמך
 שחוקה בנין האבנים כי יועק הכסמ כחקירי שחוקה בנין העצים
 ויחיהו שותיה כמץ כריאני עני לך ה' ה' חסד כדקרא שיהיה כמץ
 וככרס ושיאם כרס איה ושיאם אמוריס מרש איה קרית חנניא
 ויהי הראשון : עני הלאו נהא כמץ א' כמץ א' : ה' ה' חסד
 ויחיהו כן הלא נהא כמץ א' : כמץ א' חסד כמץ א' : חסד
 וכמסמסמ איהם כי יעניתם סמך לאש ולכליון כשיבאו עליהם
 של חסמסמ לבבל ידעו כי יעניתם אליהם ויהי כליון
 סמך כמץ יצתו וכלל חסמסמ כמץ ואמר חסמסמ בדי רוק
 סמך כמץ

מצודת ציון

[illegible][illegible]

פירוש

שאנד צו זיין הויז דען רוא האקט גיראמי קצת
 זעכס רבס צו אפ שירלין אונ צו ברוזין פיל פערקער
 גידי צו בויען דר מיט דעם גלן וואס נאכער אונ דר
 מיט האקטו גינדירגט צו מאכין פאר לירין זיין
 לייב : (יא) ביאנן דער חוק דען דר שמיין וואס דו
 האקט גינדירט וועט שרייען פון דר וואנט אונ
 וועט נאגין זוכירנער האט מיר גינדירט, רבס גען
 געהן אונ דער שפאן פון דעם פאלקס וועט

שְׁתָּה גַם־אֶתָּה וְהָעֶרֶל תִּסּוּב עֲלֶיךָ
כּוֹס יַמִּין יְהוָה וְקִיקְלֹן עַל־כְּבוֹדָהּ: "כִּי־
חֲמֵס לִבָּנוֹן יִכַּסֵּךְ וְשׁוֹר בַּהֲמוֹת יִחִיתֶן
מִדְּמֵי אָדָם וְחֲמֵס־אֶרֶץ קָרְיָה וְכָל־

מן הקרא השפתי אף את
 ואת ערמל יסבך ער
 כס דלנוס מן קרס
 וימי קלנא על הקרס
 י ארי חסוף בית
 בקדשא יחפיקה ובית
 עמיה התקריק מדי
 אקשא וחסוף אקרא

רשיז מלעיל ג"א אל ג"א יחיהק מחר"ק קרא

על דבר זה שבעת חרפה יותר מכבוד: שמה גם אתה והערל.
 והערל כמו והאסם. כספיים לב, כמו הזה דמלה אונס לא
 יוכלו להקשיב שפתרני הזה אסומה אונס וסרובה. שעי"כ אין
 אתה יכול לפתרו ערל מבט שצריך לזכרת כמו והערל, שאם
 כן כל החרשיות יכרתו אונניה וירפאו מפרשותיו ויחפסו מיד.
 אלא ע"כ שפתרני הנה אסומה וסחומה אונס: תסוב עליך כוס
 ימין ה'. כוס הפירעניות שהיית מישקה את האמונות עד עתה
 אותו כוס תסוב עליך והשתה גם אתה וכן הוא אוצר בירמיה
 שהשקה כוס המהמא את כל האכיות ואת"כ הוא אוצר ומלך
 ששך ישעת אחריהם. והרגו וכלכל דככל ישעת בחרתיהן:
 (וי) כי חמס לבנון יכסך. חמס ששיות בבית המקדש שנקרא
 לבנון שנא' החר המוב הזה והלבנון באותו חמס יכסך בושא: ושור
 בהמות יחיתן. שור הילתת ששרדו את ישראל ויתרגם

סוגאיהם בניזולס: (שו) והערל. ה"א משמעת בתיבה
 זו בלשון התפעל כמו והאסך אל עמך (דברים ל"ב) אף כאן
 הערל האסם בשממון ובחממהו לך כל ערלה לכוון חוסם
 הוא כמו ערלה אונס (ירמיה י') פרל לב וערל כשר (יחזקאל
 מ"ד) ויונתן הרגם ואיחזקאל לשון ערוס וערירה (סס ע"ו):
 (יו) חמס לבנון. בית מקדשא: ושור בהמות יחיתן.
 שור בהמותיו וחולכוסיו אשר שדדו את עמי ישראל הוא
 יספרס: מדמי אדם. ממחם דמי ישראל: וחמס
 לבנון שנא' החר המוב הזה והלבנון באותו חמס יכסך בושא:
 ושור בהמות יחיתן. שור הילתת ששרדו את ישראל ויתרגם

רדק

אבן עזרא

רצון נפשך להקל נכבדי ארץ. ואהבת הקלון יותר מן הכבוד:
 שמה גם אתה. ששמה גם אתה כמי הם שהיה נקלה לעני
 כל כלומר באותו כוס קלון שהשקיתם השנה גם אתה וכן הית
 נבוכדנצר נקלה בחייו ובשגשגו: כבני אדם ודר כן החיות וכן
 במהות שהשקיתם סכרן וזהו היתר חרפה נקלה כמי שהיית
 מקלה המלכים להשקיתם לשכרם כדי שהרעה עולתם וברם
 תשכנו ויהיו והערל כמו הפך והערל כמו כוס הרעלה כמ"ס
 חספ"ד על ימין ה' כוס הרעלה שסכבת על כל הנוגס
 להשקותו על ירך אחרי שהותם תסוב עליך הכוס והשקותו
 כמ"ס בספר יסריו חק כוס החמר נגו: וקיקלן על כבודך.
 קיקלן יבא לך על כבודך קיקלון מלה מורכבת כן קיא וקלון
 רל קיא של קלון וזכר קיא לפי שזכר השכחות והשכור מקיא
 רל קיא של קלון וזכר קיא לפי שזכר השכחות והשכור מקיא
 ערוס וכן תרגם ערוס ערסולא: (יו) כי חמס לבנון יכסך. פ'
 חמס ששיות לבנון והוא ארץ ישראל כמ"ס החר המוב הזה והלבנון
 החמס ההם החרה ויכסך ויאכד ער שלא תראה עוד: ושור
 בהמות יחיתן. וכן השור ששעית לשוכנים בה יכסך. ואחר
 לשכון בלבנון ששור יכסך כמ"ס ולבנון אין דבר וחיתו אין דבר
 עצי המבאל ויולתם ושור בהמותו שהוא משל לבני אדם השוכנים
 ארץ קרית וכל יושבי בה וכבר פ' כי קרית אמר על ירושלה.
 ארץ ישראל יכסה אותך כלומר ישוב חמך בארץ אשר ששעית
 יחיתן כי השור שיעשו בהמות בחרם סרף רב ימים רבים ולבסוף
 אותם כל אהבה כל החמס ששעית כמס שנים ישוב עליך בפעם
 חות והלבנון ובית מקדשא יחיתן שרשי תחת והיירד תמורת כפל
 אף ויתיה שרשו שני ויהיו שני שרשים וענין אחד:

וכן אמר בהתעורר ששור בקיא ותי והערל ואתעורר פ' ענין
 חמס ששיות לבנון והוא ארץ ישראל כמ"ס החר המוב הזה והלבנון
 החמס ההם החרה ויכסך ויאכד ער שלא תראה עוד: ושור
 בהמות יחיתן. וכן השור ששעית לשוכנים בה יכסך. ואחר
 לשכון בלבנון ששור יכסך כמ"ס ולבנון אין דבר וחיתו אין דבר
 עצי המבאל ויולתם ושור בהמותו שהוא משל לבני אדם השוכנים
 ארץ קרית וכל יושבי בה וכבר פ' כי קרית אמר על ירושלה.
 ארץ ישראל יכסה אותך כלומר ישוב חמך בארץ אשר ששעית
 יחיתן כי השור שיעשו בהמות בחרם סרף רב ימים רבים ולבסוף
 אותם כל אהבה כל החמס ששעית כמס שנים ישוב עליך בפעם
 חות והלבנון ובית מקדשא יחיתן שרשי תחת והיירד תמורת כפל
 אף ויתיה שרשו שני ויהיו שני שרשים וענין אחד:

מצודת ציון

מצודת ציון

ענין קלון וכיוצא: (שו) והערל. ענין חוסם וסחומה כמו ערלה
 חוסם (ירמיה י') וקיקלון. ענין קיא קלון וקיא סוף מל' הקלס
 וכו' המלכל הסוד דרך הס: (יו) לבנון. כן נקלה ח' כמ"ס
 הסר העוב סוס והלבנון (דברים ג'): ושור. מלשון שרשים ועושק:
 יחיתן. מלשון חמס ושכר וכן והמו נבוכדנצר מימן (עונדיה ח'):

מן הקלון הכא לו מזה שחית נכסה מן הכבוד של נלכון המלמחה:
 שמה. לכן שמה גם אתה כוס ההרעלה והמיה ערל בהחוסם הלכ
 ובכלל הדעת: המב וגי'. מימין ה' המוכנ עליך כוס ההרעלה ה"ל
 המקום ילחם בך: וקיקלון על כבודך. על הכבוד שאתה בו יבא
 קיא וקלון וכל מהם קיא ומכוסם ועלי שחשכל
 פסועותיהם לשחית סיון המל לטון קיא כי דרך סכסוכי להקיא:
 (יו) כי חמס לבנון. החמס ששעית לבנון סמא ח' החמס חס
 כסמאות וכל יכסל וכלי שחשכל חס ח' ילסר לבנון השכלי
 עליהם סמא שור כמו הסוד שעשו לישראל: מדמי אדם. כל ה' יבא
 מכות דמי אדם ששך דס יסכלל סקלואים אדם: וחמס ארץ.

פרוש ע"פ

פון ווענין ער זאל קוקן אויף דעם אפגאפמאט קוקנדיג
 פון דר שאנד פון זיינע חברים: (שו) שבעת קלון
 סקנדי דו נבוכדנצר ביסט זאם גיווארין מיט שאנד
 מיין פון דעם פבור ווס דו האסט פריער גיהאט
 שמה גם אתה והערל קריק דוא אויך דעם כוס פון
 פורעניות און ווער פר שטאפט מיט פאר טוקלונדיג
 תסוב עליך כוס ימין ה' ער וועט זיך רינגלן אוף דיר דר
 כוס פורעניות פון גאסט רעקבער האנט וקיקלון על
 כבודך און שפייעכך פון שאנד וועט קוקן אויף דיין
 פבור דאס דו וועסט מייקענין אזוי נוי דר סדר איז

פון ווענין ער זאל קוקן אויף דעם אפגאפמאט קוקנדיג
 פון דר שאנד פון זיינע חברים: (שו) שבעת קלון
 סקנדי דו נבוכדנצר ביסט זאם גיווארין מיט שאנד
 מיין פון דעם פבור ווס דו האסט פריער גיהאט
 שמה גם אתה והערל קריק דוא אויך דעם כוס פון
 פורעניות און ווער פר שטאפט מיט פאר טוקלונדיג
 תסוב עליך כוס ימין ה' ער וועט זיך רינגלן אוף דיר דר
 כוס פורעניות פון גאסט רעקבער האנט וקיקלון על
 כבודך און שפייעכך פון שאנד וועט קוקן אויף דיין
 פבור דאס דו וועסט מייקענין אזוי נוי דר סדר איז

יִשְׁבִּי בָּהּ: יִי מַה־הוּעִיר פֶּסֶל בִּי פֶסֶל
יִצְרוּ מַסֶּכֶה וּמִזְבֵּחַ שֶׁקֶר כִּי־בִטְחִי יִצְר
יִצְרוּ עָלָיו לַעֲשׂוֹת אֱלֹהִים אֲלֵמִים:
יִי הוּי אָמַר לָעֵץ הַקִּיצָה עֹרִי לְאֵבֶן
הַיּוֹמָם הוּא יוֹרֵה הַנֶּה־הוּא תַפּוּשׁ זֶה־ב
וְכֶסֶף וְכִלְי־רוּחַ אֵין בְּקֶרְבוֹ: יוֹיְהוָה
 דִּבֶּב וּבִקֵּף וְכָל רוּחַ לִית בְּמַעוֹה: וְנִי אֶהְרָצִי לְאַשְׁרָאָה שֶׁבְּגִיטוּיָהּ בְּהִכְלָא דְקִדְדוּשִׁיָּהּ וְיוֹסִפוּן מִן

מהר"י קרא

הם: (יח) כח הוועיל פסל כי פסלו יוצרו. על גבול הנצח הוא אומר שחוקים צלם על כן הוא (אומר) מה יועיל לכם אוהו פסל שפסלו ויצרו תציר שאתם משהחיתם לו: מסכה ומורה שֶׁקֶר. כשאתם עושים פסל גמטכה שומרו אותו הכומר ומורה שֶׁקֶר לכם: כי בשח יוצר יצרו עליו. על הציר שציר יוצרו עליו שם הוא במחור: (ט) הווי אומר לעץ הקיצה. לפסל עץ הקיצה ונתה לנו. כי הוא אימר עירי לאבן דומם. הם אומרים לעי עורי ובקפ וכל רוח אין בקרבו. בתמידי איך יורה אתכם אותו פסל

דריק

(יח) מה הוועיל פסל. כח הוועיל לו: פסלו למלך בבד שהיה מהחלה בו גנותו הכח האלוהי כל מה הוועיל לו ביום שברוכו אמר בנביאות ישעיהו כרע בל קרם נבר: כי פסלו יצרו. האומן שיצרו ופסלו מה תועלת היהיה בו: מסכה ומורה שֶׁקֶר. ומה הוועיל להם כן המסכה שנסך בה הפסל ומה הוועיל בהם הפסל שמוהו שֶׁקֶר לעברו: כי כסח יצר יצרו עליו. (ט) מה תועלת יצא בו הוצר שיצרו כי בשח עליו כי בשח על יצרו כלומר על מעשה ידיו המעשה נקרא יצר: המעשה נקרא יוצר וכן יוצר אבר ויצורו לא הבין: אילולים אלמים. שלא יענו אל הקרא להם: (יט) הווי אומר: דעם. דומם. תואר כללי לומר ולקבלה כמו ריקם וכן שם דומם: הוא יורה. בתמידי אתה הקורא לו איך תחשוב שהיה לך את אשר תעשה: הנה הוא תפוש ויבד ובקפ. כלומר הפשוט צופה בזה ובקפ פ"י אינו בשח ודם שהיה רוח כי כסף וזהב הוא פליכר וכל רוח אין בקרבו ופי' וכל שום רוח אפי' הוא בהחיותו כן כל מלאכה לא תעשו וכל חפץ לא דם לא תאכלו והדומים להם: (יט) וה' בהיכל קדשו. ואין כן' כי הוא

הכפל וככה דומם והוא שם התאר: הוא יורה. כי הוא הכל שהוא תפוס בזה ובקפ. והסך אלה: (כ) וה'. כאשר יתן קולו בשמים שם היכל כליצרי האדם שהחיים מתחדש על כן וכל רוח אין בקרבו. והסך אלה: (כ) וה'.

מצות דוד

מסכת החמם טעם ב"י. ובקריה הוא ירושלים וכל אומים היושבים בה: (יח) מה הוועיל פסל. אם כל אלה יאל עליו מה א"כ הוועיל לו הפסל אשר פסלו ונשמה האומן היולדו ומתקני: מסכה. וכן המכסה שם חפציו וכן העמלד מסך הוא כסן הפסל העמלד דרכי עבודתו: כי בשח. אשר כשה האומן ופסל' זה האומן פלמו טעם אותו יקטע על הפסל משעה ידיו להסכים בידו לעשות אילנים אלהים אשר הדבור אין בהם כ"ל האומן העתהשקן כי ונפוש עליו מה תועלת מלא בו: (יט) הווי אומר וגו'. חיי לאומי כל הפסל יורה. וכי הוא יוכל ללמד אתכם דבר מה בתמידי הכס סוף המוסס ר"ח ופסל' רוח הוועיל כהמה: (כ) וה'. אלה ה' פס שהוא היכל

פרוש

ירושלים אונ פון אלע וואס יוצין אין איר וואס דו גבולדנצער האקסט זיי ברוקט איבער דעם וועט דר פון עניות קומען און דר: (יח) מה הוועיל פסל כי פסלו יצרו ווס העלפמ רי בילד צו בבל ווס דר מענקש צין בשעפער האקט אים אויס אונ ווס העלפמ עס זיי בשכה וסורה שֶׁקֶר דאס גיסונג אונ דא פאלאמשיע היידענישע געצין ווס וויינט לייגן כי בשח יוצר יצרו ציי דאס דר בשעפער פון דעם גיסונג פר ויקעמ

ויה אויף דעם גיסונג דס עס נועם איהם העלפין געשח אילים אלמים צו מאכין שמונע ביצדר פלומר זיי קענין דאך זיי גאר גיט העלפין: (יח) הווי אומר גען הקצה וויי גישירען און דעם וואס נאגט צום האלץ דר וועק דיה עיר לאבן ויטם דער וועק דיה נאגט ער צו איין שווייגנדיגן שטיין הוא יורה קאן ער דען לערנין איהר ווס גוט איז צו איהר דס איז דאך גיונים גיט הנה הוא תפוש וזה ובקפ נון היידענישי געצין

בְּהִיבֵל קָדְשׁוֹ הֵם מִפְּנֵי פֶלֶאֱאָרִץ :
ג א תִּפְלֶה לְחִבְקוֹק הַנְּבִיאַעַל שְׁגִינֹת :
ב יְהוָה שְׁמַעְתִּי שְׁמַעַךְ יִרְאֵתִי יְהוָה

פֶּלֶךְ

חוביהוין דחבו קדמויהי הא פשלוהא : ב יי שמעיה שמע גבורהך דחלית יי כקרבין עובדה די את יהיב ארפא לרשיעאי דאם יהובון לאוריהך ולא קבו ואינין מר גויז קרמך בנו שניא

טרה"י קרא

קדשו . כשנלה הקב"ה את כבודו כהיכל קדשו : הם מפניו כל הארץ . אז יסורו מפניו כל רשעי ארץ כשיבא ליפוע מהם : ג (א) הפלה לחבקות הנביא על שגינות . על שהחית דברים כלפי מעלה שאמר על משמתי אעבדה שבר את יוצרו ואמר איני זו מכאן עד שהרחם על בניך והורדיני קץ נלוות . וענה לו הקב"ה כי בא יבא ולא יאחר . עתה חזר והתפלל לפניו שיכפר לו על שגנתו . ששגג . ואמר : (ב) ה' שמתני שמעך יראתי . ברבני שבעתי את שמדך שהחית נוחל לעשות מעלם ששחטאו לפניך דור הפלג ודור הפלג ריד נפרעת מהם וכן בדרה ואנוש וכן בדר הפלגה וכן בפרוס ועמורה וכן במצרים . וכשראיתי שנהגה בית הקדש לא מלך כי אם ארבעים שנה חזו שהחריבו מלך מ"ה שנה . ע"כ הויה מתירא כמכור לוטר שמא נשתנו הדברים שאין יכולת להשיג בן הרשעים עד אמרת לי ויפה

רדק

הנהיג רוח בכל בשר ואע"פ שהיו כהיכל קדשו והוא השמים הם מפניו כל הארץ . ויראו מפניו כל רשעי הארץ כי הוראם : (א) ה' רואה כל בשרהם כפי שמשמים הביט ה' ראה את כל בני האדם : (א) הפלה לחבקות הנביא . ואת התפלה נעשית על דרך שיר משרי הוללים . על כן אמר על שגינות כמו שגיון לדוד ואמר לנצח בניגוני וכן אמר בו מלת סלה ואינה כתובה ואת הפלה בכל המקרא כי אם בזאת התפלה ובספר הוללים וענין התפלה על ציה ישראל בנלות היה וספר בת נסים וגבורות . שבעה האל לישראל : כיום אשר גאלם מבצרים והתפלל ואמר בדרך בנאות כי בן יעשה עמים בנלות חזו ובצאתם מהנלות מהלכות גוג ומגוג . והחכם רבי אברהם א"ע ז"ל פ"י על תפלתו על רעב שהיה עתיד להיות ויראותו ר"ל על ציור החסר . תדור קשה . על הקשת שנראה וכן דעה ונתן הוא תרגם שגינות ענין שגנה התפלל שהיו עונות ישראל בחשבים לפניו כשננה : (ג) ה' שבעתי שמעך יראתי . שבעתי קול הגבוהא אוטר אלי בגלות הארדך שיהיה לישראל לעתיד ויראתי איד יוכל לעמוד כמה שנים בקרב

מצודה ציון

ג (א) : וכל רוח . טוס רוח וכן כל מלכה לא תטשו (כס כ"א) : ג (ב) : עקשיתכם טוס ויחס כלל (במדכר י"ז) : ג (ג) : מלכין שבעה טוס ויחס כלל (במדכר י"ז) :

משרי חכמים

ג (ב) ה' פלך בקרב שנים תהיה . דער עקן איז לך'ש צוויי קענטשין ויהודה און בנימין זענען אפאלד גיקרען צו איין פערטער און גביר און האבין גיקאנט צו איים מיר זענען דאך דייע און מיר זענען אדעם און היינט איז וויסער עס איז אקאמט נוב אונז א צוויי אקאפאטעס . האט דער גביר גישירקען אקויסעלע און האט געקענט צו יידיה און האט גיקאנט צו איים זיין דעם סח"ר משה און גיב איים דאס קויפערעלע וועט ער זיין געבן אגניע אקאפאטעס און אקאפאטעס . און צו בנימין האט דער גביר גיקאנט ווארעם אקאמט איד האב געקענט צו א שניידער צייט ער זאל מיר פאכין א אקאפאטעס ווען דער שניידער וועט מיר ברענגן מיר גייע אקאפאטעס ווען איד דיר געבן און אלע אקאפאטעס . אגניע האט גיקאנט צום גביר איד און יהודה זענען מיר דאך דייע גלייכע קרובים פון דעם ויהודה האט געקענט געבן אגניע אקאפאטעס און מיר ווילסטו געבן איין אלעס אקאפאטעס . האט דער גביר גיקאנט צו בנימין . ויהודה איז א שניידער קאן און איד האב

קדמויהי כל דחלת ארפא : א צלוהא דצלי חבקות נביא פל אגלי היה על ארפא דיהב לרשיעאי דאם יהובון לאוריהא בלבב שלים ישהביק דהון ויהון קל

רשי

בהיב קדשו . מוכן ליפרע : הם מפניו (אח) כל הארץ . הם לכוט שחוק ודמיות חורבן : ג (א) על שגינות . יט לפותרו כתרומו ולפי משמטו בקק רהמים על עלמו שהחית דברים כמו (לעיל) על כן הפוג תורה וועטע אלס כדני הים קתמר אחר מרת הדין : (ב) שבעתי שמעך . אחר מעולם שפרעת תמיד ומחשעיסך שבעת הזה סובל : יראתי .

עכשויו שנה נבוכדנצר בארעו . ששלמה מלך ישראל מלך מ"ה שנה . ע"כ הויה מתירא כמכור לוטר שמא נשתנו הדברים שאין יכולת להשיג בן הרשעים עד אמרת לי ויפה

אבן עזרא

קדשו הם מפניו כל חכמי הארץ : ג (ב) הפלה . זאת דרוה נבואה נאמרה והוא מתנבא על רעב שיהיה כאשר יתבאר בסוף ההפלה ולא יהיה כח לישראל לעמוד מפני האויב וזאת התפלה על דרך סדר התפילות על כן כתב על שגינות למלכה גם מלת סלה וסם מירמתי אלה המלות בספר הוללות : (ג) ה' . טעם שבעתי שמעך שהיה חכם דבר הרעב . וטעם פעלך שתחיה ישראל בקרב אלה השנים ור' יהודה אמר שבעתי גבורותיך ועתה חיה פעלך כאלוהי הוה מת וזה רחוק :

בקרב שנים חייתו . ר"ל בקרב שני הרעב וכן הבנהרים תרה ה' בקרב ביום הגשם וכן כי תרכב על סוסך ר"ל על העננים וכן אמר כי תאנה לאהפרת . ודעת רוב המפרשים על הענין שזכרנו וכן דעה ונתן הוא תרגם שגינות ענין שגנה התפלל שהיו עונות ישראל בחשבים לפניו כשננה : (ג) ה' שבעתי שמעך יראתי . שבעתי קול הגבוהא אוטר אלי בגלות הארדך שיהיה לישראל לעתיד ויראתי איד יוכל לעמוד כמה שנים בקרב

מצודה דוד

קדשו כשמים ממעל מלך : כל ויכני מלכין שותקים מפני ליטמו כי ידו כלל משלה ואין מי ידבר לעמו : ג (ב) על שגינות . ר"ל תפלות ויהיה כדכור שגנו והתכסס נול כי ולכן הוה להתפלל לפניו ולספר שגנו : (ג) שבעתי שמעך . שבעתי מה שבעתי לי והכנסה לאני מנלות הכני ולרכו

פירוש ע"ט

געצין בילד איז בשלארין אונ איבער גיצוגין מיט גאך אונ זיךער אונ קיין רוח איז גיט אין איהם גא ווי קאן ער לערנין : (כ) יה' ביהיב קדשו אונ גאט אין זיין הייליגן פאלץ איז אן גיגרייט צו גיצאלט ווערין פון דיא רשעים הם ספניי כל הארץ עס וועט גישמלט ווערין פון איהם דאס גאטע לעבד : ג (א) הפלה לחבקות הנביא על שגינות דאם איז איין גיבעט צו חבקות הנביא ווס ער הט גיבעטן אופ דעם ווס ער הט בשוגג גירעט שארפע רייד אקעגין גאט פון וואס ער מוט גיט קיין מושפט אין די רשעים : (ב) וואנט חבקות ה' שבעתי שמעך יראתי גאט איד האב גיהערט דיין הערונג ווס פון אייביג אן דס די ווערסטת המיד גיצאלט פון די רשעים וואס זיךקטו און פיר דרום האב איד מורא גיהאט

דר עערנן דיה און דעם גבוהנצור האב איה געעקן און האב מיר גיטראכט וויא אזוי דער מרת דרין ווערט

וימודד

44

כסה שמים הודו. כסיו לישראל: (ד) ונוגה. אוחז
היום: באור ההיה. כאור המיוחד של שבעת ימי
בראשית היה וכן תרם יונתן: קרנים. לשון מאור כשהוא
נקוב וזורה דרך הנקב נראה כמין קרנים בולטים וכן (שמות
ל"ד) כי קרן עור פניו: מידו של הקדוש ברוך הוא
בא להם: ושם חבינו עזו. כתרומו הם נגלה עז
שה' חזי למפרע כסתר עליון: (ה) לפניו ילך דבר. מלאחי
במדרש אנדה בשעה שהתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל
עוררו למלאך המות להפליגו בכדים אחריס שלא יעמוד
לקחה ולומר אמות שטחיה לכסור כך לפיך ארבעים וכן
ואלה נחלו להם את המורה: ויצא רשף לרגליו. מלכי

אבן עזרא

ממנו: (7) ונגה. שהיה יוצא מלפניו כבוד היה זה הוא
כמו עמוד האש. וקרניים כמו כי קרן עור פני משה:
ושם חביון עוז. הוא הארון כמו אחת וארון עוד וכתיב
כי ענן ה' על המשכן וימס ואלה תהיה לילה בו ויו"ד חביון
תחת אלף וטעם חביון עוז הארון שהיה חבוי וטעמו
ומכוסה כשנשארים אותו עז הוא מכעיל ה"ה"ל כמו חני
כמעט רגע עד שיצטרף זעם: (ה) לפניו. לפני הכבוד או
הארון שם הכבוד: דבר. להרג העמים בדרך וגם
הזרעה: ויצא רשף. כמו דבר ולחומי רשף כמו אכול
דבר: (ו) עמוד. ומדרש ארץ כנען ומחלקה לשבעים
את אימותי אשלי לפניך ותחית את כל חצות וגו': רשף. כמו
הדלקת אשתי חמה השפעת ופסית: כבוד. לרגלי. כבוד.

מצודת דוד

כי לא תהפדסם וגבות ה' : (ד) ויגדו באור תהיה : סגורם של
 עמוד השדרה : סיוגן : לפי שכלל היה מלאכה לאור היום : קרינים
 גוי' : מיד' של כפי לישלל קרן ממשלה : והתפגרות : ויש : גוי'
 ממשלה : ישלל : חן חיון : מוס : מלחמה : סיון : מלא חסדים : ונתינים
 צמחם : המתינים : בלורן : חקקל : מוס : כפי' : חקקל : ויגדו : מוס : (הסלם
 כל') : (ה) : לפני : הארון : חן : הדבר : להדור : את : העמודים
 ועם : ציבואם : ויהי : כפי' : את : שגורן : חסד : ר"ע : הארון : הסגור : ממשלה
 נגמלה : כבדו : את : העמודים : (ו) : עמד : וימודד : חן : כל' : מלא : מוס

פִּירוּשׁ ע"פ

וואנט דארמיין נען ער האט זיי גינאלט די תורה
געבן האבן זיי גינאלט מקבל זיין כפי שמע חורו
דער הימיל האט בדעקט גאס שיינקייט צו דיא
ישאל אויף דעם בארג סיני בשעת קבלת התורה
והחלו מלאה הארץ אונ גאס לויב דר פילט די
באנצע וועלט: (ד) ונחם כאור תחת אונ די ליכט פון
דעם מאג פון קבלת התורה איז גינען און ווי די
ליכט פון שבעת מי בראשית קרנים סידי ל אונ און

CV

וַיִּמְדַּד אֶרֶץ רָאֵה וַיֵּתֶר גּוֹיִם וַיִּתְּפָצְצוּ הָרִירִיעַד יִשְׁחֻ גְּבָעוֹת עוֹלָם הַלִּיכוֹת עוֹלָם לֹ: וַתַּחַת אֲנֹן רֵאִיתִי אֶהֱלִי כּוֹשֵׁן יִרְגָּזוֹן יִרְעוֹת אֶרֶץ מִדְיָן:

וַיִּמְדַּד אֶרֶץ: בִּקְלָה: הַלִּיכוֹת עוֹלָם: מַגִּלָּה חַסְדִּים כִּי דָבַר עָבַד:

וַאֲנִי מְבֹרָא עַל עַם
יִשְׂרָאֵל בְּעִבְרֵי עַל מִימְרֵיהֶם
וְאִי בְּתִנְיָא פֶד כְּבוֹ
קְדֻמֹּתֵי בְּחֻבְהֵוּן פֶּן
פֶּלֶקֶלִי נִוֹ לְעִמְמָא
נֶאֱתַפֶּרְקוּ מִוִּרְאָה
וּמִלְקֻמִּין כִּבְיָא רְמָא
רָמֵן עֲלֵמָא גְבוּרָה
עֲלֵמָא דִּילִיָּה: ז: פֶּד
פֶּלְחֻ פִּית: יִשְׂרָאֵל לְמַעֲנֵתָא כְּסֻרְמִינֵוּן בְּדִי
כּוֹשֵׁן חִבְיָא וְכִד חִבְיָא לְמַעֲנֵתָא אֲוִירְמָא עֲבָרִית
לְחֻן נִסִּין וְגִבּוֹרִין וּפְרָקְהִינֵוּן מִדִּי כְּרִינְיָא עַל יַד גְּדֻעֵן בִּר יֹאשׁ: הָא

רש"י

מכריז קרא

לדקדק בדיון דור המבול למדוד להם מדה כנגד מדה ומדד
עומד כדלמך נצח לריוש ה' ועומד לדין עמים (יטעיה ז')
ממתין ומדקדק בדיונים: וימורד ארץ. ברותמים קלקלו
וברותמים נדונו: ראה. בדור הפלגה שפל ידי שהיו שפה
חמה כזו כולם בעלה כדכתיב והיו כל הארץ שפה אחת
ודבנים אחדים (בראשית י"א): ויתר גוים. הפיטס
לשכנים לשון כדלמך בלתי כזו כל הארץ (ויקרא י"א)
יחדל לבי ויתר ממקומו (איוב ל"ז): הררי עד. שרי
האמות: הליכות עולם לו. הראה להם שכל מהלכו של
עולם שלו הוא: (ז) תחת און. שנמצא בישראל: ראיתי
וכהתכנסתם לירגון ויריעות וגו'. הכל כתרגומו:
אבן עזרא

עמד הקב"ה וסדר לכל עד יום לפי מעלתם אל חיקם: ראה
ויתר גוים, ראה מעשיהם רעים והתיר להם של גוים: ויתפוצצו
הררי עד שהיו גבעות עולם. המלכים והשרים שהיו גדולים
סדריהם וכבדות בדורות הראשונים כפרעה מלך מצרים וכמלך
בבל שהפוצצו הקב"ה והשח קוהתם: הליכות עולם לו. כענין
הזה היה מלך הקב"ה למדוד לעולם כפי פעלם: (ז) תחת און
ראיתי אהלי כושן. וגם תחת חסאות ישראל שהפאו הקב"ה
פירע מהם ומסרם ביד כושן רשעתים ונפח עליהם: אהליהם:
שיצאו יריעות ארץ מדין. כשהיו ולא חסאו עוד שעשו תשובה
וששעם הקב"ה ביד גרעון מיד מלכי מדין ועמלק וכו' הוא אובר
ישל גרעון דרך השכונן באהלים במקום לנביחה ויד את
הכיתה וגו' ויגוסו ובה צלמלמו וירדוף וילכדו את שני

אהלי כושן. שמומדים בגלוי ומחבלים את ישראל.
רד"ק

וטעם כ"ל ששם עינו עליו מיד נמס וזהו ויתר גוים:
ויתפוצצו. הטעם שכל מקום שעבר עליו הכבוד היה
מתפוצץ לו הוא דרך משל שעבר על המלכים שחלחלו
ליומה: ששון. הגבעות לפניהם והיו מישור והליכות עולם:
(ז) תחת. הטעם כי אהלי כושן נפלו כאלו היו תקועים
במקומות און שלא יעמד גם כן הוא להיות זה רמז לדבר
כושן רשעים וארץ מדין על דבר גרעון דכרבי החלום:

בגלגל י"ד שנה עד שכבשו הארץ וחלקה במדה וחבל: ראה
ויתר גוים. משח ראה והביש לנער הגוים מן הארץ ויתר פי'
ירקען כמו לנער בהם על הארץ כלומר כבודו היה בגלגליות
בכזה גווי הארץ ופסילים לפני ישראל כאלו בראייה לבד היה
פסילים: ויתפוצצו הררי עד. משל למלכי כנען כי גבעות
עולם ויתפוצצו ענין שכירה עם הפזיור כמו תפוצץ ופוצץ
מלע: ששון. בפעלי הכפל והוא חסר הכפל מן תחתיו שחתו:
הליכות עולם לו. מהלכי העולם כלם לאל יתברך לפיכך
יכסה בהם כרצונו לחגיגה זה ולהשפיל זה לגרש זה
ולתנחול זה ואמר הליכות עולם כי העולם מתנהג על
המלכים הגלגלים והכוכבים ויונתן תרגם פסוק זה על דור
הכורים בו והיו מדמים שאין אלוה בעולם עמד והראה להם כי
להם מדה כנגד מדה במשאו"ל ברותמים קלקלו וברותמים נדונו: ראה ויתר גוים. ראה שנועדו כלם במקום אחד לבנות
הבגדל ובטל עתה והפציע בשם על פני כל הארץ והראה להם כי הליכות עולם לו. גבעות עולם והררי עד. על דרך
משל כמו שפירשתי וכת"י: אהלי ארצו ארצו כמ"ש: (ז) תחת און. הוכיר עתה גבורתו שעשה לנו במלחמות כושן
רשעים כ"י: עתניאל בן קנו ובמלחמת גרעון עם מדין ואמר במקום און ראיתי אותם אהלים ירגון ויריעות ארץ מדין. רגזו אותן ויריעות ר"ל אהלי
היה להם העמדה וקיום כי הקם ה' את עתניאל והפיל אותם

מצודת ציון

המבול ועל דור הפלגה רוצה לומר אלה הדורות שלא היו
כי הוא ארון הכל ומשנה בכל וי"ל במלת וי"ל ששדר
לחם מדה כנגד מדה ברותמים קלקלו וברותמים נדונו: ראה ויתר גוים. ראה שנועדו כלם במקום אחד לבנות
הבגדל ובטל עתה והפציע בשם על פני כל הארץ והראה להם כי הליכות עולם לו. גבעות עולם והררי עד. על דרך
משל כמו שפירשתי וכת"י: אהלי ארצו ארצו כמ"ש: (ז) תחת און. הוכיר עתה גבורתו שעשה לנו במלחמות כושן
רשעים כ"י: עתניאל בן קנו ובמלחמת גרעון עם מדין ואמר במקום און ראיתי אותם אהלים ירגון ויריעות ארץ מדין. רגזו אותן ויריעות ר"ל אהלי

ויבקר ה' אלהי לנבלי (בראשית ל'): ויתר. ענין דלוג והעסק
כמו ויתר מתקן: (איוב ל'): ויתפוצצו. ענין כפזז כמו שפזז
וכתוב וכן כלל יחל תפזז (תהלים ז'): עד. ענין כמו עולם:
שהו. ענין תפזז כמו ויבקר און (שפיט ז'): הליכות. ענין
כסגנון: (ז) תחת. ענין כפזז: און. ענין שקד ודבר מלך: סגנון:

כאשר הארץ שם עינו עליו מיד נמס וזהו ויתר גוים:
מאלם: ויתפוצצו. ההרים הקבועים מעולם היו מתפוצצים
ומשפצים ויסעפלו הנגבים מקבועים מימות סעולם ל"ל מלכי
סעולם ושרים של מעלה נדעו ונסלו: הליכות עולם לו. ר"ל
זכור היה לפי שכל מוליכי ומכניני הסעולם שבו מעולם ומדי
הם הכל של סעולם כ"ל נשמות כסם כללות: (ז) תחת און.
הוכיר עתה גבורתו שעשה לנו במלחמות כושן רשעים כ"י: עתניאל בן קנו ובמלחמת גרעון עם מדין ואמר במקום און ראיתי אותם אהלים ירגון ויריעות ארץ מדין. רגזו אותן ויריעות ר"ל אהלי

עצמו
הליכות עולם לו. ראה ויתר גוים. ראה שנועדו כלם במקום אחד לבנות
הבגדל ובטל עתה והפציע בשם על פני כל הארץ והראה להם כי הליכות עולם לו. גבעות עולם והררי עד. על דרך
משל כמו שפירשתי וכת"י: אהלי ארצו ארצו כמ"ש: (ז) תחת און. הוכיר עתה גבורתו שעשה לנו במלחמות כושן
רשעים כ"י: עתניאל בן קנו ובמלחמת גרעון עם מדין ואמר במקום און ראיתי אותם אהלים ירגון ויריעות ארץ מדין. רגזו אותן ויריעות ר"ל אהלי

עם איז ארורים גינאנגין פונקין דורך אים אויף דיא
אומות: (ז) עשר היסוד ארץ גאם איז גישמאנין אונ
הא גימאקטן די עקד פלוקר ער האט זיי גישמאקט
סדה פנגר מדה ראה בפר גוים ער האט גינעהען אונ
האט גימאקט אונען שפירנגין די פערקער גימאקט
הרי גי אונ זינא נענען צוא קלאפט גינאנין דיא
אייניגע פערק שח גבעות עולם זיי נענן איין גיבונן
גינאנין די הויך וואס פון אייביג אן דאס נענין די
שפים אונ גבורים אונ גאם האט דענקט קאל גינאנין

פירוש
הליכות עולם לו. ראה ויתר גוים. ראה שנועדו כלם במקום אחד לבנות
הבגדל ובטל עתה והפציע בשם על פני כל הארץ והראה להם כי הליכות עולם לו. גבעות עולם והררי עד. על דרך
משל כמו שפירשתי וכת"י: אהלי ארצו ארצו כמ"ש: (ז) תחת און. הוכיר עתה גבורתו שעשה לנו במלחמות כושן
רשעים כ"י: עתניאל בן קנו ובמלחמת גרעון עם מדין ואמר במקום און ראיתי אותם אהלים ירגון ויריעות ארץ מדין. רגזו אותן ויריעות ר"ל אהלי

ח הַבְּנֵה־רִים חָרָה יְהוָה אֶם-בְּנֵה־רִים אֶפְךָ אֶם-בִּים עֲבַרְתָּהּ כִּי תִרְכַּב עַל- סוּסֶיהָ מִרְכַּבְתִּיהָ יִשְׁוֹעָה: ־עֲרִיהָ תַעֲוֹר קִשְׁתָּהּ שִׁבְעוֹת מִפְּוֹת אִמֶּר סֵלָה

נהרות

ה"א ע"ה, סכדין 55

ופורקן: 8 אתגליתא בגבורתך דרי' קוסך דעם שבטאי מימך קנס לעלמן

סדר"י קרא

מלכי סדן את זבח ואת צלמוע וכל הכונה החריד הה"ד
ירגון יריעות ארץ סדן: (ח) הבנהרים חרה ח' אם בנהרים
אפך. בחמית כלומר האפשר לומר דבר זה שיתרן נחבד לפני
ישראל בפני שחרה אש של הקב"ה בהם. אבל אינו אלא ספני
אחבתם של ישראל. וכי תרכב על סוסך וברכבותיך לישועה
ישראל בדי לחציאם ממצרים: (ט) עריה תעור קשך. כות
שמרוך את קשתו שורה חציו במלחמה כמו כי ירה הקב"ה
שבועות בסות אוסר סלה. וכל כך לסה שתקיים סלה מאסר

רד"ק

יריעות ארץ סדן כי האלה הוא פרישת היריעות ורגו כשבא
נעון עליהם כמ"ש בחלום צליל לחם שעורים ואמר ונפל האהל
וי"ם תחת און שעשיתי ראיתי אהלי כושן שבא כושן שבת
עלי בארצו ובאשר עשיתי תשובתם האל יתברך עלי ורגו
יריעות ארץ סדן ספני ע"י נעון וכו"י כד מלכות ישראל
הענין: (ח) הבנהרים חרה ח' זכר בקיעת הירדן וס
סוף אמר מה זה היה לנהרים אם חרה אף ח' בהם כשבשכר
וכפל הענין כמ"ש לחוק ואמר אם בנהרים אפך אמר נראה
שחרה האף ח' בנהרים שהירדן ראנו שהירדן נכסע וזה דרך
כשל ופליצה וכן אם בים עברתך על בקיעת ים סוף ולא בכד
הניסים על הסדר: כי תרכב על סוסך. כנגד סוס פליצה ויובב
רסה בים: מרכבותיך ישיועה. מרכבותיך היה לנו ישיועה וזה
דרך משל לפי שחוסים סוכנים למלחמה וירובותיהם הם
הבצוצים ברוב אם לא היה יד ח' בהם כמ"ש שרר הכוס
לתשועה ואמר סוס מיכן ליום מלחמה ולח' התשועה וי"ח
הבנהרים דרך משל תל מלכותו ובשוריותהו ורגו:
(ט) עריה תעור קשך. כמ"ש שרפת ידו הנדולה אשר ציזה
במצרים ותשועתו לישראל לרובכ חסות כן דמת אותה לתשועה
חקשת ופ' עריה ענין גלוי כמו נגלתה ורועך עליהם וזהו שם
כמו ערס עריות ותעור גם כן ענין גלוי אלא שאינו שרשיבי
עריה עריות למען הירבה: שבעות מפות אבר סלה.
עשית כל זה לקיים חשבונית שנשבעת לאבות לתת להם הארץ

מצורת דוד

והכנו זה אל זה כמ"ש (סופים 1): (ח) הבנהרים חרה ח'.
כשקע המקום את הירדן לפני ישראל וכי חס אלו כי להחריב
מימיו דממים: אם בנהרים. סוף כפל ענין לחזק: אם בים
עברתך. כשקע את הים וכי נמלגה עליו טכס להחריב מימיו
של ישיועה להשיע נעמן ולכן בקיעתם וכו"ל ענין
קשך. נגלה עליהם קשך ללחום מול סכמ"ס וזהו כי הכחות
של הכחות שומד נלחם ולא סתם ולכן הכחות בקעו האלן

פירוש ע"מ

פער נענין דינען רייט וועגני גיווען איין היףק צו
אונז: (י) עריה תעור קשך אפך לעקם איז אפך לעקם
גיווארין דיין בויגין פלוקר דיין גבורה צו האלשין
מלחמה מיט די פנענים פון וועגני אונז ישראל את
דס איז גיווען שבעות מסות אמר סלה פון וועגני דיא
שבעות וס דו האקסט גיווארין צו די שבטים דו
ואלקסט זיי מאכין יירשנין דאס לאנד ארץ ישראל
אונ די שבועה איז איין אייביגע זאג פלוקר יו הם
איין קיום ביו אייביג ואונ פון זייערע וועגין גהיה
תבקע ארץ האקסן טייכן צו שפאלטן די ערד פלוקר
דו האקסט פון זייערע וועגין צו שפאלטן שטארקע

שטיינער

רש"י

(ה) הבנהרים. יש תמיהה שהן קיימות הראינו שכל
אלה עשה ופירוש המקרא בתרגומו: מרכבותיך. לנו
ישועה: (ט) עריה תעור קשך. נגלה עליית גבורתך:
שבועות מסות. שבועות שנשבעת לשבטים: אומר
סלה. מחמר המקיים לעולם. אומר נקוד פתח (ר"ל סגול)
חציו על בצרים וכן הוא אובר וישלח חציו ויפוצם ברק ויהם

אבן עזרא

(ח) הבנהרים. השלים עתה לשון המסר גבורות השם בעבור
ישראל עתה יחל לספר גבורות שהיו דורש תמיד ארץ
ישראל להשקותה כאשר הזכיר דוד בשם נדבות תניף
אלהים אחר שאמר חיתך יסנו בה וגבורת ה' תראה בכל
דור דור כאלה המעיר וכתוב עושה גדולות ומהריו
הזוט משר כי יס לתמוה אף יעלו העננים מהנהרים וכן
מהים כמו הקורא למי הים כשהעננים עולים מהים
והולכים להמטיר אל מקום שילום השם על כן כתוב וישפכם
ה' זבלות שמו: סוסך. הם עבים שילום להמטיר על מקום
רצונו ולא תתמה בעבור שקרם סוסיו כמו הנה ה' רוכב
על עב קל השם עבים רכובו ועטם ישועה להושיע יושבי
הארץ: (ט) עריה. לשון גילוי כמו וקיר ערה מן
ומלת תעור מכנין נפעל משרס אחר על משקל אף תכון תכל
הח"ו יומן תתור ותעור תגלה הקשת וזאת כמנחלה הקשת
אשר יהיה בעקן ביום הנשם ועטם שבועות מסות על

עריה מנחי חלמ"ד ותעורנפעל מנחי העין וכן בענין גלוי שמוטה
עשית כל זה לקיים חשבונית שנשבעת לאבות לתת להם הארץ

מצורת דוד

והכנו זה אל זה כמ"ש (סופים 1): (ח) הבנהרים חרה ח'.
כשקע המקום את הירדן לפני ישראל וכי חס אלו כי להחריב
מימיו דממים: אם בנהרים. סוף כפל ענין לחזק: אם בים
עברתך. כשקע את הים וכי נמלגה עליו טכס להחריב מימיו
של ישיועה להשיע נעמן ולכן בקיעתם וכו"ל ענין
קשך. נגלה עליהם קשך ללחום מול סכמ"ס וזהו כי הכחות
של הכחות שומד נלחם ולא סתם ולכן הכחות בקעו האלן

גאט האט אום גי'לייט פון דיא ברייט
דורך גרען פון וואש: (ח) הבנהרים חרה ח' אוב אין
די שרים ווס ווייערע חילולת זעגן גיווען אזו פיל ווי
די וואקערן פון דיא טייכין האקסט גאט גי'צאריגט
אם בנהרים אפך אדער אזו רען דיין גרים צארן גיווען
אין טייכין פלוקר אין די גבורים אם בים עברתך אדר
אזו רען דיין גרים צארין גיווען אין דעם ים דס איז
דאך אין אף יא גיווען דו האקסט גי'שפראמט זיי
אונ זייערע חילולת אונ האקסט זיא גיוויזן אין ים
דעם פוקעניות פון דיין גרים צארין יו תרכב מי סוסך
פריגמדיק ישיעה אז רוא האקסט גיריטין איף ביינע

נְהַרֹת תִּבְקַע־אָרֶץ: יִחְלוּ רְאוּךְ יִחְלוּ הָרִים וְרֵם מִים עֲבַר נִתַּן תְּהוֹם קוֹלוֹ רֹם יִדְהוּ נָשָׂא: יִשְׁמַשׁ יֶרֶחַ עֹמֶד זִבְלָה לְאוֹר חֲצִיךְ יִהְיֶה לְנֶגַה בָּרֶק קָמוּ: יִי אֵף בְּמַעֲבְדְּךָ נִסִּין לִיהוֹשֻׁעַ בְּמִישֹׁר גִּבְעוֹן שָׁמָּה וְסִיְהָרָה קָמוּ בְּסוּדוֹרֵיהֶון עֶקֶף

לְהוֹן בְּנִשְׁתָּהּ סִיְהָרָה
תִּבְקַע־אָרֶץ: יִחְלוּ רְאוּךְ יִחְלוּ
הָרִים וְרֵם מִים עֲבַר נִתַּן תְּהוֹם קוֹלוֹ
רֹם יִדְהוּ נָשָׂא: יִשְׁמַשׁ יֶרֶחַ עֹמֶד
זִבְלָה לְאוֹר חֲצִיךְ יִהְיֶה לְנֶגַה בָּרֶק
קָמוּ: יִי אֵף בְּמַעֲבְדְּךָ נִסִּין לִיהוֹשֻׁעַ בְּמִישֹׁר גִּבְעוֹן שָׁמָּה וְסִיְהָרָה קָמוּ בְּסוּדוֹרֵיהֶון עֶקֶף

רש"י

מהר"י קרא

שבועות שנשבעת לאבותינו וכן הוא אומר וישבע אליהם את נאקתם וגו' נהרות תבקע ארץ. ויבקעו המים: (י) ראוך יחלו הרים. וכן הוא אומר בצאת ישראל מסערים וגו' החרים רקדו כאלים גבעות ככני צאן וגו': ורם מים עבר. כשעברו את הירדן ורם מים שהיה במקום עבר לו לפי שנה לפי שהמים הירודים מלמעלה נתנו קולם: רום ידירו נשא. שהרי על המים כחומה וכן הוא אומר ויעברו המים הירודים מלמעלה קמו נד אחר הרחק מאד מאד העיר אשר מצד צרתן והיורדים על ים העזרה ים המלך תבו נכרתו והעם עברו נגד יריחו: (יא) שמש ירח עמד. כל אחד בגבול שלו. וכן הוא אומר

וטעמו למעלה שהוא שם דבר: נהרות תבקע ארץ. כתרוממו: (י) ראוך יחלו הרים. הרי נחלו ארעון שנבקעו זה עם זה: ורם מים עבר. בעברו בירדן תמו נכרתו המים ועבר קולות שחק המים לשפול של הים והבאים מלמעלה קמו ועמדו: נתן תהום קולו. שנחמו יושבי ארץ: רום ידירו נשא. לכל השמים הודלו: (יא) עמד זבירה. כמדוריהון כל תיבה שזריחה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה ופירשה על מלחמות

אבן עזרא

החלים וככה כתוב ברכ חניתך כאילו המעות נשבעו לקיים מאמריך מלה: נהרות תבקע ארץ. לנזכר השם והאזן שהיה הנקועה היא הפעולה עד שהעשה כמו נהרות: (י) ראוך יחלו. מקול הרעם: ורם מים עבר. עליהם על ההרים: נתן תהום קולו. שאון הים והנהר וטעם רום היסוד תהום כמובי אש אל שמים ידי דרך משל שנשבע כאילו הוא נשבע ברומו של עולם או פירושו שהשמים הראו גבורתם על הגשם: (יא) שמש. כל אחד מהם עמד בזכותו והעם אין צורך לשמש ביום ולא לירח בלילה כי לאור חציק יוכלו ללכת בני אדם: לנגה. העסם כפול:

אומר שם בשלל חדש קדש: נהרות תבקע. בקעת לחם הארץ הובשה לחת לחם מים רבים כמו שכתב ויוצא נחלים מסלע ויורד מנהריו מים ועל הדרך הוה תרגם ויתכן: (י) ראוך יחלו הרים. הרים הוא משל לכלי כנען שנמנו וחלל מפני ישראל וזהו ראוך ראו הנפלאות עשית עם ישראל במדבר ורם כלכי דאמרו וטעם הראיה כי השמיים הברורים כמו הראיה וכן וידא יקבץ כי יש שבר במצרים: ורם מים עבר. ורם מים הנוברים בירדן עברו עד ים העזרה תמו ונכרתו: נתן תהום קולו. בחבקק מי הירדן נתנו קול: רום ידירו נשא. המים הירודים מלמעלה קמו נד א' והיה רם מאד כי הירדן היה מלא על כל נדחיו והיו מים רבים וכשעברו קמו נד א' גבוה והורם וידירו נשא תהום נשא ידו לרם וי"ת בענין אחר באחזה נהר על שירא דסיני וגו': (יא) שמש ירח. כמלחמת יהושע עם המלכים שעמד לחם השמש וכן הירח עד יקום נח אויביו: ובלה. בשמים שהם זכור וזעון לחם כמ"ש ויעמוד השמש לאור חציק יחלכו. ישראל הלכו בלילות צורים חודשים אחריהם

בצוי חשמים. ובלח ח"א נוספת כ"א לילח כי הפלת מלעיל: לאור חציק יחלכו. ובלח ח"א נוספת כ"א לילח כי הפלת מלעיל: לאור חציק יחלכו. ובלח ח"א נוספת כ"א לילח כי הפלת מלעיל:

מציאות ציון

באזן לנשם: (י) ראוך. כמלך כלח הכי ארעון מוכר לפני ישראל מלו וכעוד ממך ונתקרב זה לזה והנה את הנשחרים כדקיעי סהרים: ורם מים עבר. ורם מי הפול עבר בין הסהרים והפלים מארציו הסהרים להודיע המם ששכל: נתן תהום קולו. מומק מי כמלך השעיר קולו לנשם המם ר"ל על ידו מלעיל: רום ידירו נשא. כחומות כח יד המקים נשא או עד למעלה כי כלם עמדו כ"א מהם נכד רם וכל המלם מהלכס כמ"ס יורם השמש וילח עמד (יהושע י'): לאור חציק יחלכו. יהושע ועמו הלכו לאור חציק יחלכו.

ועדים (יחזקאל מ'): ממות. שמי ישראלי: (י) יחלו. מלמן חל וחלמל: ורם. ענין מלחמה סמים כמו כולם מים (ישעיה מ'): נתן. ר"ל סמעי: תהום. עומק המים: נשא. ענין סמעי: (יא) ובלח. ענין מדור כמ"ס יחזקאל (מ"ח): לנזנה. ענין המלם: ברק. כן יקלע כהל המנים כי תלח סלמס ילכו

סכינו כמלמלמל: (יא) שמש ירח עמד ובלח. כימי יהושע עמד (יהושע י'): לאור חציק יחלכו. יהושע ועמו הלכו לאור חציק יחלכו.

פירוש ע"מ

דר אוי איבער גיפארין אונ אפ גילאפין אונ דא אייבערשטע וואסער וואס ענין גיבוקען צו לופין פון אובין די ענין גיבליבין שטיין אין דר הייך אזו וויא איין מויער אונ ענין ווארין אן גיזעהן אוף דר גאנצער וועלט אונ דרום נמן תהום קולו האם דר אפ גיזעהן גיבליבין ויין קול ברוקר די וואס וואגין אוף דר ערד די האבן גאט גילובט פו דעם נס ר"ה יהיה נשא אונ די חיליות וואס ענין אין הויכין הימיר די האבין אוף גיהובין גייערע הענט צו לופן גאט דר פאר: (יא) אונ בייא דר מלחמה פון יהושע אין גבעון ששש ירח עמד ובלח. איז ריא וזן אונ דר לבנה גיבליבין שטיין אפליבער אין זיין האבן עריג אונ ענין גיבאנגן ווייער גאנג לאר חציק יחלכו כי אר ליקט פון בייערע לויטערע פילין ונענען די וישאל

שטיינער אונ מייבין וענין ארום גיבאנגין פון זיי אונ האבין גיבליבין אונ גיבאנגין אוף דר ערד פרי זיי ואלן האבן צו מויעקין: (י) ראוך יחלו הרים אז די בערג פון ארעון האבין דיה גיזעהן גיין פאר די ישראל האבין זיי גיזעהן פו דיר אונ האבין זיה ביהעפט אין בארג צום אנדערין אונ האבין דר קוועטשט דר קענטשין וואס האבין זיה ביהאלטין אין דר לעבער פון דר בערג פרי זיי ואלן פלוצלונג אן פאלין אוף די ישראל אז זיי וועלן דאקטין דורך גיין אונ ואלן זיי דרגיגן רם מים עבר אונ דר שפראם וואסער פון דעם ירדן איז איבער גיפארין דען אז די ישראל זענן גיבאנגן איבערין ירדן איז דר וואס פון דעם ירדן צוא מייקל גיפארין אונ דר שפראם וואסער וואס אראפ צו צי דר גיזעהן זייט מייך

**חֲנִיתָהּ: י בֹזַעַם תִּצְעַד-אַרְץ בָּאֶף
תִּדְוֹשׁ גּוֹיִם: י יֵצֵאתָ לְיִשְׁע-עַמֶּךָ לְיִשְׁע
אֶת-מִשִּׁיחֶךָ מִחֻצֹת רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע
עֲרוֹת יִסּוֹד עַד-צִוָּאר סֶלָה: י נִקְבֶּת
בַּמָּטִיו רֹאשׁ פְּרִזוֹ יִסְעֶרּוּ לְהַפְיֵצֵנִי**

עליצתם

חל רנושה פרויו קרי

הריבית תבא והבקרית תליוהו רגלי עקה על צווי קנאיהו מימך קום לעלמין: י בנעמא יקא בחוריה דמשה ונקביה ביש משנית פרעה בהשיבו מחשבן על עמה דבחרתנו קיום

מהררי קרא

וירום השמש וירח עמד: (יב) בועם תצער ארץ. מכאן ואילך אין לחלות חדרר מפני שחרה אפך כנהרים ועברתך בים אלא מפני שכנסת על אוסרת העולם שהיה זעם אפך עליהם. וינער דרש עליהם: (יג) יצאת לישיע עמך. כמו דכתיב כחצות הלילת אני יוצא בתוך מצרים: לישיע את משיחך. אלו ישראל: מחמת ראש מביית רשע. מכחור פרעה היושב על כסאו עד בכור חשבי: ערות יסוד עד צוואר סלה. כמו ערו ערו עד היסוד בח: (יד) נקבת במטיו ראש פרויו. נקבת במטה ביש משה ראש פרעה שהיה ראש מלכותו כמו שהכתב במטה ביש והלך בן פרעה ובסע: יסערו להפיצני. ביהו סערת שמיך הכל לגניו:

רדיק

והברקים הם חצי הש"י וחצותו והאובים נפשו בהם וישראל חלכו לאור האשם שלא חזרו בפסוק ברקים בין שהזכיר אבני חדרר הרי הוא כאלו חזרו ברקים כי לא יפלו אבני חדרר בלא ברקים גם אבני חדרר לבנים מבהקים ונותנים אורה בלילה וכוים ובלילה חיותה המלחמה שהיה התפלל יתושע על חורח שיעמד ב"ב עד יקום בני אויביו וזהו היה גם בתוך גס החורח חורח בלילה עם הברד: (יג) בועם. בועסך על י' גוים צעדת עליהם כארץ עמל חענין במש ואמר באף חורש גוים: (יג) יצאת לישיע עמך לישיע את משיחך. כמו שיצאת לישיע עמך וזהו שחזר וישמע בהבנסם לארץ: גוים כן תצא ותושיעם ותצויםם כהנהלת ושובם לארצם ומת שאמר יצאת מחצת נקבת עבר במקום עתיד ורכים כמחור ודכורי הנבואה יבא את חבור כי הנבואה אע"פ שהיא עתידה הרי היא כאלו נחיקימה למיכך יוכרו בה בלשון עבר: משיחך. הוא משיח בן דוד: מחצת ראש מביית רשע. או תחזק ראש מחיל הישיע גוג: ערות. סקר כלומר תגלה עד צווארם כלומר תבחן ראשם ותא מלך מניג וכן תגלה ויסוד עד צווארם וחס וחס שרי החיל ותסלבים אשר אתה. ערות ענין גליו וכן עד צווארם הוסיף ברוחא דאקרב לראש ויסוד הוא עיקר הבנין קיומו לפני הוא כשל על גרולו תמנח: (יד) נקבת במטיו ראש פרויו. כלומר בכנסת גוג עצמו תנבק ראש פרויו כלומר חילויו וקראם פרויו לפי שובא לרוב ותסוישבים מביית ירושלים בפרוים ישיש הפרוים שמתששמים בכך סקום שאין חוסה שחסגרים וכן אמר הוא אעלת אל ארץ פרוות תאמר נ"כ פרוות תשב ירושלים מרוב אדם ואמר שהקב"ה ישלח ממוחב בהם שינביו ויסחצו איש במטה שבידו את ראש ופרו וכן אמר החיה ממוחב ח' רבת בהם וגר ואמר

מצודת ציון

ככרם וכן כקמ מרבי (דכריס ל"ב): (יג) תצער. ענין דרכים סגללכמו ויהי' לעד (ס"ו): תרוש. משלש דיש: (יג) מחצת. ענין קהלה ולילת כמו מען לשל (מחלים ק"י): ערות. ענין גליו כמו ענין כוכב (מכסס ל'): (יד) נקבת. משלש סקום וסול: פרויו. עיר חלילס מוקסמ מומס קהלת פרוו. כמו סקום סקס ירושלים (זכריס ב'): יסערו. משלש מוח סערה: להפיצני. מל

ע"ה סגמסיב שכל לנדות בו נקבת כל ראש אנשיו היסכים בערי

פרדוש ע"ה

גנאנן לטנה בך מתיק צו דר ליקם פון דעם גלאגן פון דיין שפי ונענען זיי גינאננען: (יב) גוגם תצער ארץ מיט צארין האקטם גינעקעטין אין לאנד פון די זיבן אומוח פון פנען צו פון מרייבין זיי פון דארטן באף חורש גים אונ מיט צארין האקטם גינעקעטם די זאנען פנענים: (יג) יצאת לישיע עמך דו בודקטם ארום גינאננען צו העלפין דיין פאלק לישע את פשיה צו העלפין דייען גינאננען קליכים שאול אונ דנד סתת ראש מביית שש דוא האקט גיוואונדערטם אונ

סנהדיב

בסיסך אתגרו בהקוף וצחן גבדוקה: י באתיך קדוש על קנא עקה באהגליוהך למחבר רשעי ארעא ברוגן תקמול בעממא: י אתגליתא למפיק את עקה למפיק את קשיחה שציגהא מן קדמיהון סלקיא ושלמנא קמפיהון הריבית תבא והבקרית תליוהו רגלי עקה על צווי קנאיהו מימך קום לעלמין: י בנעמא יקא בחוריה דמשה ונקביה ביש משנית פרעה בהשיבו מחשבן על עמה דבחרתנו קיום

רש"י

נכנס כתרנומו: לאור חציו יהלכו. ישראל: (יב) בועם תצער ארץ. לגרם כענה אומות: (יג) לישיע את משיחך. שאל דוד: ערות יסוד. מומות אויביהם: עד צוואר. הוא גובה החיות והמגלים (יד) נקבת במטיו ראש. סמריב וסיעתו: יסערו. שהיו סערים צרות סערה להפילי והוא היה משה שהיה דודק בו את האומות וסכא וסער להפילי נקבת ראשו גיוסותיו נמטיו שהיה כל לרדתי בהם: ראש פרויו. ראשי אבן עזרי

(יב) בועם. המעס כאשר חומס על הים ועל הגהרים ככה כאשר תלעד בועס אל הארץ מיד תדוש גוים: (יג) יצאת. כעבור ישועות עמך: לישיע את משיחך. מלך יהודה: מחצת. כל ראש: ערות. לנלות יסודם עד לוארס: (יד) נקבת. הרעש מלך הגוים הפך ישועות משיחך: במטיו. על הרעש לכדו נקבת ראשו שהוא

בהבנסם לארץ: גוים כן תצא לעתיד לישיע את עמך כמו שיצאת לישיעם בהבנסם לארץ: גוים כן תצא ותושיעם ותצויםם כהנהלת ושובם לארצם ומת שאמר יצאת מחצת נקבת עבר במקום עתיד ורכים כמחור ודכורי הנבואה יבא את חבור כי הנבואה אע"פ שהיא עתידה הרי היא כאלו נחיקימה למיכך יוכרו בה בלשון עבר: משיחך. הוא משיח בן דוד: מחצת ראש מביית רשע. או תחזק ראש מחיל הישיע גוג: ערות. סקר כלומר תגלה עד צווארם כלומר תבחן ראשם ותא מלך מניג וכן תגלה ויסוד עד צווארם וחס וחס שרי החיל ותסלבים אשר אתה. ערות ענין גליו וכן עד צווארם הוסיף ברוחא דאקרב לראש ויסוד הוא עיקר הבנין קיומו לפני הוא כשל על גרולו תמנח: (יד) נקבת במטיו ראש פרויו. כלומר בכנסת גוג עצמו תנבק ראש פרויו כלומר חילויו וקראם פרויו לפי שובא לרוב ותסוישבים מביית ירושלים בפרוים ישיש הפרוים שמתששמים בכך סקום שאין חוסה שחסגרים וכן אמר הוא אעלת אל ארץ פרוות תאמר נ"כ פרוות תשב ירושלים מרוב אדם ואמר שהקב"ה ישלח ממוחב בהם שינביו ויסחצו איש במטה שבידו את ראש ופרו וכן אמר החיה ממוחב ח' רבת בהם וגר ואמר

מצודת דוד

לגינה גוג. הוא כול פניו כמ"ה: (יג) תצער ארץ. רמסס וישי כאלן: (יג) יצאת. מעוכר אלס העושים את עמך ויהושע סם עשיך וכל מוקים מלך יסודס ואמך כל ספסוסם סממריב מלך אסור: מחצת ראש. לו מנחלס ווללס כל ראש מביית רשע ר"ל כרת כל מביית רשע כ"ה מאלף המכס בהם: ערות יסוד. גינה כל היסוד לכולל מנקמו ועד הלואר גליוס ר"ל עד עיקר כותף סלס הלואר שהחיות תליו בו סלמס סלסות כל סממסס ועד סולס סלס כל עוד לא ויספיו לקום: (יד) נקבת במטיו. כמסס

גנאנן לטנה בך מתיק צו דר ליקם פון דעם גלאגן פון דיין שפי ונענען זיי גינאננען: (יב) גוגם תצער ארץ מיט צארין האקטם גינעקעטין אין לאנד פון די זיבן אומוח פון פנען צו פון מרייבין זיי פון דארטן באף חורש גים אונ מיט צארין האקטם גינעקעטם די זאנען פנענים: (יג) יצאת לישיע עמך דו בודקטם ארום גינאננען צו העלפין דיין פאלק לישע את פשיה צו העלפין דייען גינאננען קליכים שאול אונ דנד סתת ראש מביית שש דוא האקט גיוואונדערטם אונ

אשר אנוח ליום צרה לעלות לעם יגורנו : כי תאנה לאתפרה ואין יכול בגפנים פחש מעשה זית ושדמות לא עשה אכל גור ממכלה צאן ואין

בקר קמן ברביע

מהר"א קרא

שלא ויכול לפנות לכאן ולכאן : והנהי ארגו . ובמדיניותם ירגו : אשר אנוח ליום צרה להלכת לעם יגורנו . כשתביאום צרה לבבל ואז יגורו ישראל יבשילו עם ה' כנחלת בלש בלית ה' לטלך בכל וכן הוא אמר בזה בליקא קבל בלשצר כלבא דכשדאי ודריש מראה קבל בלכותא כבר שנין שהן והרתין ואמר לישאלא מי בכם סכל עמי ה' אלהי עמי ויעל . יגורנו כמו גורד אילנא : (ו') כי האנה לא הפרה . כששטע זנבא נחמה טאת חקב"ה ואמר בעצמו מה יש לארם להצטער אם יש לו האנה פורתהו יבול כנפוסו וגם אם [אין] לו עמי בגפניו כחש מעשה זית . ואם נפסקו היותם מן היות כחש כמו והירוש יכחש בם : ושרמות לא ישה אכל . וגם שדותיו לא עשו צאן ובקר מכנולותיהם וברפתיהם . אם נפסקו כל אלה אע"פ

רד"ק

מרב פחד ורעדה : יבא רבב בעצמי . אפי' עצמי שהם הדברי הקשה אשר בגור ירקבו לואת השמועה : וחתהי ארגו . בסקומו ארגו : אשר אנוח ליום צרה . אשר הייתי חושש שאנוח בארצי אחר ששכחתי כהנולת לארצי והנה נהפכה מנוחתי ליום צרה : לעלות לעם יגורנו . ויום צרה הוא היום שהשבס כל לילות לעם ירושלם וישראל ושגורו כלומר שיבא עליה נהייה העמים לכן יגורנו והא יגור עמך ענין גורד וחתה גור וגורד בענין אחד ובמדיניותם לא יהיה נח יגורנו הספרות הכפל כל היום ההוא נאמר לרניאל ויהיה עת צרת אשר כמות לא נהייתה מהיות נוי עד העת ההיא וגו' ואמר ישעיה הנביא לך עמי כא בחוריקן וסגור דלתך בדרך חבי כעמך רגע עד יעבור זעם ואתה חב' כן אמרת בבל ששטית וגו' : (ו') כי האנה לא הפרה . הפסק הזה נאמר ד"ם על העמים הנאמרים על ירושלם הם גור ויגורו אמר כי לא יצליחו אלא יכלו שם והנפלים שלא ינפלו באיבריהם כפי' המקנה ענין בחוריקן ולשובם המק בשמים והיו לאות בכל העמים אשר יכלו בהם : יבול . כמו פרי כבו ונתנה הארץ יבולה : ושרמות . שדה זרע : מככלה . בה"א כמו מככלאות צאן באלק : ברפתים . כמו רפת בקר בדברי רז"ל ורוא בית הבקר וית' כן ארי מכלות בבל לא התקיים וגו' :

מצודת ציון

מקומי : אנוח . מלשון מנוח : יגורנו . מלשון גודדו עס : (ח') יבול . ענין לצב פרי כמו יבול המלך (ספוט"ו) : כחש . ענין ליום כמו וזכרתי כחש מעמך (ספוט"ו) : מעשה זית . סבי היות : ושרמות . שדות כחוסה כמו שדמות חשבו (ישי"ה) : גור . ענין כליהה כמו אמרתי פרוכתי (חוס"ג) : מככלה . סוף דיר הכלן כמו ממכללות כלן (הספוט"ו) : ברפתים . סוף בית

פירוש ע"מ

איינם צום אנדערין ביז איין קול ווערט גיהערט דר פון יבא רבב בגפני ותחסי ארגו עם מוט קומען אפויילונג אין מיינע פינגער אונ אוף מיינ ארם מוא איך ציטערין פון ווענין אשר אנוח ליום צרה וום איך מוא היינט רוען אונ בין אהן גיגרייט צו איין יום צרה דהיינו אין דעם טאג וום נאט האט גיאנגט פערות לעם יגורנו צו אויף ברענגען פון צווישען מיר דס פאלק ישראל דס ציי נאלין זיך אום קערין מיט זייערע היילות צוריק צו זייער לאנד : (ו') ואנא דער גביא כי האנה לא הפרה דען דר פינגין בום מוט

רש"י

לקול השמועה לחזני רעד עד ששפתי נוקשים זו לזו וקולן כשטע : צללו . לשון מליעות הסום (זכריה ו"ד) (ספוט"ו) (צל"ו) : והתהי ארגו . במקומי אני מודעות : אשר אנוח ליום צרה . אשר מנוחתי זאת מוכנת ליום צרה : לעלות לעם יגורנו . ליום אשר אמר להעלות מתוכו את העם אשר הוא יגורנו עקב גודדו ואלרנו : (ו') כי האנה לא הפרה . כתרנומו ויש לפתרו כשמשו שוב אין הלאה לכל מעשה בכל מפתה : ושרמות . שדה לכן : הבואה : גור מככלה צאן ואין בקר ברפתים . וגם אם יפסקו

אבן עזרא

שידען הכשר אז העלם תרוב : והתהי ארגו . במקומי בצרך יבאל : אשר אנוח . כששפתי כאלמל מנוחה כבוא ההבואה אם יבוא לר : לעלות לעם יגורנו . גודד והנה הדבר הפוך : (ו') כי האנה . הזכיר כל דבר שיטעה דס ויובל האדם לחיות צרה והזכיר התאנים כי הלוים ואף כי הכשים מולידים ומביאים בלדס דס רכ אשר יהיה בו וככה הענבים ופרי העץ כמו אנוו וסקד ורמין ותפוח הינם מולידים דס ומלת יבול כמו ונתנה הארץ יבולה ושמן זית כאשר יבשל בו האדם ירקות גם הוא מוליד דס ושטס כהא כחילו לא היה זית בתולדו : ושרמות . כמו ועדמה לפני קמה גם הזכיר הכשר : ממכלאות : מקום מלונס :

מצודת דוד

ותחתי . ר"ל כד"מ טעמי להנן ואחריז ולל אוכל להסית מדפתי נפיקס מן המקומות : אשר אנוח ליום צרה . ר"ל וזה דבר כשמועה כי ששפתי לאמר אשר אכל א"ל מקום מנוחתי להיות מנוחה שם על יום צרה והזר ומפסק לעלות אל העם אשר יבול גודדים הכשר ר"ל כלל העולים לא"י תהיה אל גודדי גור להיות גרדק מהם : (ו') כי האנה . כי לא עדיין לא פרהה תלכה ר"ל ישראל העולים למלכס עדיין לא קנו גדורה ואמלסו הכנ לעצור בעלתהם למלס : ואין יבול . עדיין לא יש פרי על הנפלים ופרי היות מל לומר עדיין אין להם לזמן כלל ואינם יודעים הכשים התנחמה

